

1882. aug. 68. sz. Ára 1 frt.

BUDAPESTI SZEMLE

GYULAIPÁL.

TARTALOM:

Nemorosa. Beszély. A Cornhill Magazine után, angolból. — Belényesi Gáborról. — Enea Silvio de Piccolomini mint humanista. (II.) Pór Antaltól. — Mária Terézia tanügyi reformjai. — Marczali Henrikről. — Bányászattunk jelen állapota. (II.) — Konek Sándortól. — Práknói s a közéleti törvényjavaslat. (I.) — Statisztikai szemle. — Földes Bélától. — Költemények: Harmadik és negyedik Szász Károlytól. — A házasügyről. Alfred de Vigny után francziából. Peirényi Istvántól. — A bécsi szalonról. (II.) — Ampelestól. — Értelme: Zola Emil: Le roman expérimental. p. — Bayer Ferencz: Lőcsei album. —

A BUDAPESTI SZEMLE, mely eddig évenként hatszor jelent meg 80-90 ivnyi tartalommal, 1881 január 1-től kezdve havi szemlévé változott át, s megjelen évenként tizenkétszer 120 ivnyi tartalommal, az eddigi előfizetési ár mellett.

A Budapesti Szemle tájékoztató gyűjteménye a magyar közönséget az eszmékről, melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szaktudomány és a műveltség között, másfelől a hazai és külföldi iradalmak között. E mellett az újabb folyamban szélesebb tért nyit a nemzetgazdasági közleményeknek, a m. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságától támogatva.

Megjelen évenként 12-szer 10 ivnyi havi füzetekben. Előfizetési ára bérmentes küldéssel egész évre 12 frt, félévre 6 frt. Minden egyes füzet külön kapható: ÁRA 1 frt. Az előfizetési pénzek az alulirt társulat kiadói hivatalába küldendők be, vagy a könyvtárosokhoz, a kik szintén föl vannak hatalmazva elfogadásukra.

FRANKLIN-TÁRSULAT.

magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapestben.

Vadász sport-czikkék. 16 minőségű belső Lefauchaux vadász-fegyver... 50, 75 frt. Lanenzer-fegyver 35, 40, 45 frt. Damascus-csövel 50, 60-90 frt. Új háromcsövű Lanenzer-fegyver, egy kőre vont cső golyós, egyszerű kivétel nélküli működésű és könnyű végzet kedvű, golyósával 120 frt. Egyrészt Lefauchaux vad fegyver 33 frt. lamé (Repetier) golyós-fegyver nagy vadakra 58 frt. Csősfegyver 50, 55, 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95, 100, 105, 110, 115, 120, 125, 130, 135, 140, 145, 150, 155, 160, 165, 170, 175, 180, 185, 190, 195, 200, 205, 210, 215, 220, 225, 230, 235, 240, 245, 250, 255, 260, 265, 270, 275, 280, 285, 290, 295, 300, 305, 310, 315, 320, 325, 330, 335, 340, 345, 350, 355, 360, 365, 370, 375, 380, 385, 390, 395, 400, 405, 410, 415, 420, 425, 430, 435, 440, 445, 450, 455, 460, 465, 470, 475, 480, 485, 490, 495, 500, 505, 510, 515, 520, 525, 530, 535, 540, 545, 550, 555, 560, 565, 570, 575, 580, 585, 590, 595, 600, 605, 610, 615, 620, 625, 630, 635, 640, 645, 650, 655, 660, 665, 670, 675, 680, 685, 690, 695, 700, 705, 710, 715, 720, 725, 730, 735, 740, 745, 750, 755, 760, 765, 770, 775, 780, 785, 790, 795, 800, 805, 810, 815, 820, 825, 830, 835, 840, 845, 850, 855, 860, 865, 870, 875, 880, 885, 890, 895, 900, 905, 910, 915, 920, 925, 930, 935, 940, 945, 950, 955, 960, 965, 970, 975, 980, 985, 990, 995, 1000, 1005, 1010, 1015, 1020, 1025, 1030, 1035, 1040, 1045, 1050, 1055, 1060, 1065, 1070, 1075, 1080, 1085, 1090, 1095, 1100, 1105, 1110, 1115, 1120, 1125, 1130, 1135, 1140, 1145, 1150, 1155, 1160, 1165, 1170, 1175, 1180, 1185, 1190, 1195, 1200, 1205, 1210, 1215, 1220, 1225, 1230, 1235, 1240, 1245, 1250, 1255, 1260, 1265, 1270, 1275, 1280, 1285, 1290, 1295, 1300, 1305, 1310, 1315, 1320, 1325, 1330, 1335, 1340, 1345, 1350, 1355, 1360, 1365, 1370, 1375, 1380, 1385, 1390, 1395, 1400, 1405, 1410, 1415, 1420, 1425, 1430, 1435, 1440, 1445, 1450, 1455, 1460, 1465, 1470, 1475, 1480, 1485, 1490, 1495, 1500, 1505, 1510, 1515, 1520, 1525, 1530, 1535, 1540, 1545, 1550, 1555, 1560, 1565, 1570, 1575, 1580, 1585, 1590, 1595, 1600, 1605, 1610, 1615, 1620, 1625, 1630, 1635, 1640, 1645, 1650, 1655, 1660, 1665, 1670, 1675, 1680, 1685, 1690, 1695, 1700, 1705, 1710, 1715, 1720, 1725, 1730, 1735, 1740, 1745, 1750, 1755, 1760, 1765, 1770, 1775, 1780, 1785, 1790, 1795, 1800, 1805, 1810, 1815, 1820, 1825, 1830, 1835, 1840, 1845, 1850, 1855, 1860, 1865, 1870, 1875, 1880, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905, 1910, 1915, 1920, 1925, 1930, 1935, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010, 2015, 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045, 2050, 2055, 2060, 2065, 2070, 2075, 2080, 2085, 2090, 2095, 2100, 2105, 2110, 2115, 2120, 2125, 2130, 2135, 2140, 2145, 2150, 2155, 2160, 2165, 2170, 2175, 2180, 2185, 2190, 2195, 2200, 2205, 2210, 2215, 2220, 2225, 2230, 2235, 2240, 2245, 2250, 2255, 2260, 2265, 2270, 2275, 2280, 2285, 2290, 2295, 2300, 2305, 2310, 2315, 2320, 2325, 2330, 2335, 2340, 2345, 2350, 2355, 2360, 2365, 2370, 2375, 2380, 2385, 2390, 2395, 2400, 2405, 2410, 2415, 2420, 2425, 2430, 2435, 2440, 2445, 2450, 2455, 2460, 2465, 2470, 2475, 2480, 2485, 2490, 2495, 2500, 2505, 2510, 2515, 2520, 2525, 2530, 2535, 2540, 2545, 2550, 2555, 2560, 2565, 2570, 2575, 2580, 2585, 2590, 2595, 2600, 2605, 2610, 2615, 2620, 2625, 2630, 2635, 2640, 2645, 2650, 2655, 2660, 2665, 2670, 2675, 2680, 2685, 2690, 2695, 2700, 2705, 2710, 2715, 2720, 2725, 2730, 2735, 2740, 2745, 2750, 2755, 2760, 2765, 2770, 2775, 2780, 2785, 2790, 2795, 2800, 2805, 2810, 2815, 2820, 2825, 2830, 2835, 2840, 2845, 2850, 2855, 2860, 2865, 2870, 2875, 2880, 2885, 2890, 2895, 2900, 2905, 2910, 2915, 2920, 2925, 2930, 2935, 2940, 2945, 2950, 2955, 2960, 2965, 2970, 2975, 2980, 2985, 2990, 2995, 3000, 3005, 3010, 3015, 3020, 3025, 3030, 3035, 3040, 3045, 3050, 3055, 3060, 3065, 3070, 3075, 3080, 3085, 3090, 3095, 3100, 3105, 3110, 3115, 3120, 3125, 3130, 3135, 3140, 3145, 3150, 3155, 3160, 3165, 3170, 3175, 3180, 3185, 3190, 3195, 3200, 3205, 3210, 3215, 3220, 3225, 3230, 3235, 3240, 3245, 3250, 3255, 3260, 3265, 3270, 3275, 3280, 3285, 3290, 3295, 3300, 3305, 3310, 3315, 3320, 3325, 3330, 3335, 3340, 3345, 3350, 3355, 3360, 3365, 3370, 3375, 3380, 3385, 3390, 3395, 3400, 3405, 3410, 3415, 3420, 3425, 3430, 3435, 3440, 3445, 3450, 3455, 3460, 3465, 3470, 3475, 3480, 3485, 3490, 3495, 3500, 3505, 3510, 3515, 3520, 3525, 3530, 3535, 3540, 3545, 3550, 3555, 3560, 3565, 3570, 3575, 3580, 3585, 3590, 3595, 3600, 3605, 3610, 3615, 3620, 3625, 3630, 3635, 3640, 3645, 3650, 3655, 3660, 3665, 3670, 3675, 3680, 3685, 3690, 3695, 3700, 3705, 3710, 3715, 3720, 3725, 3730, 3735, 3740, 3745, 3750, 3755, 3760, 3765, 3770, 3775, 3780, 3785, 3790, 3795, 3800, 3805, 3810, 3815, 3820, 3825, 3830, 3835, 3840, 3845, 3850, 3855, 3860, 3865, 3870, 3875, 3880, 3885, 3890, 3895, 3900, 3905, 3910, 3915, 3920, 3925, 3930, 3935, 3940, 3945, 3950, 3955, 3960, 3965, 3970, 3975, 3980, 3985, 3990, 3995, 4000, 4005, 4010, 4015, 4020, 4025, 4030, 4035, 4040, 4045, 4050, 4055, 4060, 4065, 4070, 4075, 4080, 4085, 4090, 4095, 4100, 4105, 4110, 4115, 4120, 4125, 4130, 4135, 4140, 4145, 4150, 4155, 4160, 4165, 4170, 4175, 4180, 4185, 4190, 4195, 4200, 4205, 4210, 4215, 4220, 4225, 4230, 4235, 4240, 4245, 4250, 4255, 4260, 4265, 4270, 4275, 4280, 4285, 4290, 4295, 4300, 4305, 4310, 4315, 4320, 4325, 4330, 4335, 4340, 4345, 4350, 4355, 4360, 4365, 4370, 4375, 4380, 4385, 4390, 4395, 4400, 4405, 4410, 4415, 4420, 4425, 4430, 4435, 4440, 4445, 4450, 4455, 4460, 4465, 4470, 4475, 4480, 4485, 4490, 4495, 4500, 4505, 4510, 4515, 4520, 4525, 4530, 4535, 4540, 4545, 4550, 4555, 4560, 4565, 4570, 4575, 4580, 4585, 4590, 4595, 4600, 4605, 4610, 4615, 4620, 4625, 4630, 4635, 4640, 4645, 4650, 4655, 4660, 4665, 4670, 4675, 4680, 4685, 4690, 4695, 4700, 4705, 4710, 4715, 4720, 4725, 4730, 4735, 4740, 4745, 4750, 4755, 4760, 4765, 4770, 4775, 4780, 4785, 4790, 4795, 4800, 4805, 4810, 4815, 4820, 4825, 4830, 4835, 4840, 4845, 4850, 4855, 4860, 4865, 4870, 4875, 4880, 4885, 4890, 4895, 4900, 4905, 4910, 4915, 4920, 4925, 4930, 4935, 4940, 4945, 4950, 4955, 4960, 4965, 4970, 4975, 4980, 4985, 4990, 4995, 5000, 5005, 5010, 5015, 5020, 5025, 5030, 5035, 5040, 5045, 5050, 5055, 5060, 5065, 5070, 5075, 5080, 5085, 5090, 5095, 5100, 5105, 5110, 5115, 5120, 5125, 5130, 5135, 5140, 5145, 5150, 5155, 5160, 5165, 5170, 5175, 5180, 5185, 5190, 5195, 5200, 5205, 5210, 5215, 5220, 5225, 5230, 5235, 5240, 5245, 5250, 5255, 5260, 5265, 5270, 5275, 5280, 5285, 5290, 5295, 5300, 5305, 5310, 5315, 5320, 5325, 5330, 5335, 5340, 5345, 5350, 5355, 5360, 5365, 5370, 5375, 5380, 5385, 5390, 5395, 5400, 5405, 5410, 5415, 5420, 5425, 5430, 5435, 5440, 5445, 5450, 5455, 5460, 5465, 5470, 5475, 5480, 5485, 5490, 5495, 5500, 5505, 5510, 5515, 5520, 5525, 5530, 5535, 5540, 5545, 5550, 5555, 5560, 5565, 5570, 5575, 5580, 5585, 5590, 5595, 5600, 5605, 5610, 5615, 5620, 5625, 5630, 5635, 5640, 5645, 5650, 5655, 5660, 5665, 5670, 5675, 5680, 5685, 5690, 5695, 5700, 5705, 5710, 5715, 5720, 5725, 5730, 5735, 5740, 5745, 5750, 5755, 5760, 5765, 5770, 5775, 5780, 5785, 5790, 5795, 5800, 5805, 5810, 5815, 5820, 5825, 5830, 5835, 5840, 5845, 5850, 5855, 5860, 5865, 5870, 5875, 5880, 5885, 5890, 5895, 5900, 5905, 5910, 5915, 5920, 5925, 5930, 5935, 5940, 5945, 5950, 5955, 5960, 5965, 5970, 5975, 5980, 5985, 5990, 5995, 6000, 6005, 6010, 6015, 6020, 6025, 6030, 6035, 6040, 6045, 6050, 6055, 6060, 6065, 6070, 6075, 6080, 6085, 6090, 6095, 6100, 6105, 6110, 6115, 6120, 6125, 6130, 6135, 6140, 6145, 6150, 6155, 6160, 6165, 6170, 6175, 6180, 6185, 6190, 6195, 6200, 6205, 6210, 6215, 6220, 6225, 6230, 6235, 6240, 6245, 6250, 6255, 6260, 6265, 6270, 6275, 6280, 6285, 6290, 6295, 6300, 6305, 6310, 6315, 6320, 6325, 6330, 6335, 6340, 6345, 6350, 6355, 6360, 6365, 6370, 6375, 6380, 6385, 6390, 6395, 6400, 6405, 6410, 6415, 6420, 6425, 6430, 6435, 6440, 6445, 6450, 6455, 6460, 6465, 6470, 6475, 6480, 6485, 6490, 6495, 6500, 6505, 6510, 6515, 6520, 6525, 6530, 6535, 6540, 6545, 6550, 6555, 6560, 6565, 6570, 6575, 6580, 6585, 6590, 6595, 6600, 6605, 6610, 6615, 6620, 6625, 6630, 6635, 6640, 6645, 6650, 6655, 6660, 6665, 6670, 6675, 6680, 6685, 6690, 6695, 6700, 6705, 6710, 6715, 6720, 6725, 6730, 6735, 6740, 6745, 6750, 6755, 6760, 6765, 6770, 6775, 6780, 6785, 6790, 6795, 6800, 6805, 6810, 6815, 6820, 6825, 6830, 6835, 6840, 6845, 6850, 6855, 6860, 6865, 6870, 6875, 6880, 6885, 6890, 6895, 6900, 6905, 6910, 6915, 6920, 6925, 6930, 6935, 6940, 6945, 6950, 6955, 6960, 6965, 6970, 6975, 6980, 6985, 6990, 6995, 7000, 7005, 7010, 7015, 7020, 7025, 7030, 7035, 7040, 7045, 7050, 7055, 7060, 7065, 7070, 7075, 7080, 7085, 7090, 7095, 7100, 7105, 7110, 7115, 7120, 7125, 7130, 7135, 7140, 7145, 7150, 7155, 7160, 7165, 7170, 7175, 7180, 7185, 7190, 7195, 7200, 7205, 7210, 7215, 7220, 7225, 7230, 7235, 7240, 7245, 7250, 7255, 7260, 7265, 7270, 7275, 7280, 7285, 7290, 7295, 7300, 7305, 7310, 7315, 7320, 7325, 7330, 7335, 7340, 7345, 7350, 7355, 7360, 7365, 7370, 7375, 7380, 7385, 7390, 7395, 7400, 7405, 7410, 7415, 7420, 7425, 7430, 7435, 7440, 7445, 7450, 7455, 7460, 7465, 7470, 7475, 7480, 7485, 7490, 7495, 7500, 7505, 7510, 7515, 7520, 7525, 7530, 7535, 7540, 7545, 7550, 7555, 7560, 7565, 7570, 7575, 7580, 7585, 7590, 7595, 7600, 7605, 7610, 7615, 7620, 7625, 7630, 7635, 7640, 7645, 7650, 7655, 7660, 7665, 7670, 7675, 7680, 7685, 7690, 7695, 7700, 7705, 7710, 7715, 7720, 7725, 7730, 7735, 7740, 7745, 7750, 7755, 7760, 7765, 7770, 7775, 7780, 7785, 7790, 7795, 7800, 7805, 7810, 7815, 7820, 7825, 7830, 7835, 7840, 7845, 7850, 7855, 7860, 7865, 7870, 7875, 7880, 7885, 7890, 7895, 7900, 7905, 7910, 7915, 7920, 7925, 7930, 7935, 7940, 7945, 7950, 7955, 7960, 7965, 7970, 7975, 7980, 7985, 7990, 7995, 8000, 8005, 8010, 8015, 8020, 8025, 8030, 8035, 8040, 8045, 8050, 8055, 8060, 8065, 8070, 8075, 8080, 8085, 8090, 8095, 8100, 8105, 8110, 8115, 8120, 8125, 8130, 8135, 8140, 8145, 8150, 8155, 8160, 8165, 8170, 8175, 8180, 8185, 8190, 8195, 8200, 8205, 8210, 8215, 8220, 8225, 8230, 8235, 8240, 8245, 8250, 8255, 8260, 8265, 8270, 8275, 8280, 8285, 8290, 8295, 8300, 8305, 8310, 8315, 8320, 8325, 8330, 8335, 8340, 8345, 8350, 8355, 8360, 8365, 8370, 8375, 8380, 8385, 8390, 8395, 8400, 8405, 8410, 8415, 8420, 8425, 8430, 8435, 8440, 8445, 8450, 8455, 8460, 8465, 8470, 8475, 8480, 8485, 8490, 8495, 8500, 8505, 8510, 8515, 8520, 8525, 8530, 8535, 8540, 8545, 8550, 8555, 8560, 8565, 8570, 8575, 8580, 8585, 8590, 8595, 8600, 8605, 8610, 8615, 8620, 8625, 8630, 8635, 8640, 8645, 8650, 8655, 8660, 8665, 8670, 8675, 8680, 8685, 8690, 8695, 8700, 8705, 8710, 8715, 8720, 8725, 8730, 8735, 8740, 8745, 8750, 8755, 8760, 8765, 8770, 8775, 8780, 8785, 8790, 8795, 8800, 8805, 8810, 8815, 8820, 8825, 8830, 8835, 8840, 8845, 8850, 8855, 8860, 8865, 8870, 8875, 8880, 8885, 8890, 8895, 8900, 8905, 8910, 8915, 8920, 8925, 8930, 8935, 8940, 8945, 8950, 8955, 8960, 8965, 8970, 8975, 8980, 8985, 8990, 8995, 9000, 9005, 9010, 9015, 9020, 9025, 9030, 9035, 9040, 9045, 9050, 9055, 9060, 9065, 9070, 9075, 9080, 9085, 9090, 9095, 9100, 9105, 9110, 9115, 9120, 9125, 9130, 9135, 9140, 9145, 9150, 9155, 9160, 9165, 9170, 9175, 9180, 9185, 9190, 9195, 9200, 9205, 9210, 9215, 9220, 9225, 9230, 9235, 9240, 9245, 9250, 9255, 9260, 9265, 9270, 9275, 9280, 9285, 9290, 9295, 9300, 9305, 9310, 9315, 9320, 9325, 9330, 9335, 9340, 9345, 9350, 9355, 9360, 9365, 9370, 9375, 9380, 9385, 9390, 9395, 9400, 9405, 9410, 9415, 9420, 9425, 9430, 9435, 9440, 9445, 9450, 9455, 9460, 9465, 9470, 94

jutott Temesváron, Szende ugyanott internálva volt, rendőri felügyelet alatt. A tiszt egyszer meglátta, ráismert. «Nem ön mentette meg Budán egy osztrák tisztnek és családjának életét?» «Meglehet, nem emlékezem rá,» — volt a válasz. De a nő és a gyermek emlékeztek rá. A tiszt aztán kieszközölte, hogy Szendét ne üldözzék és az ügyvédi gyakorlatot megengedjék neki.

A világi fegyverletétel után Szende krassómegyei birtokán húzódott meg s Szendelakon magyar telepet alapított. Később mint ügyvéd megyéjében nagy népszerűsége tett szert. A mint a közélet sorompói a hazafiak előtt 1860-ban megnyiták, megyéje közönsége azonnal az első választásnál alispánná választotta.

Az 1865/68-ki országgyűlésen Krassómegye egyik kerületét képviselte, a megalakult alkotmányos minisztérium pedig Aradmegye főispánjává nevezte ki, mely minőségben a különböző nemzetiségek közt tapintatát és erélyét tüntette ki. 1868 végével megvált főispáni állásától, hogy mint miniszteri tanácsos lépjen be a honvédelmi minisztériumba s ugyanekkor katonai pályáját is újra kezdte, mint szabadságot «lomonanyu honvédszázados az új honvédségben». Kinevezetése után nemsokára Kerkény honvédelmi államtitkár pénzügyminiszter lett, s a minisztérium vezetésére, a még mindig folyó tervezési munkálatok befejezése Szendére maradt. E feladatot nagy buzgósággal, sok odaadással teljesítette egész addig, míg Hollán nevezte ki honvédelmi államtitkárrá s a minisztérium vezetését átvette tőle. Szende a változás után is helyén maradt, s csak kitűnő szolgálatainak volt méltó elismerése, hogy a mint 1873. végén a Lónyay-minisztérium lemondott, a Szlávy által alakított új kormányban ő kapta meg a honvédelmi tárczát. S azóta folyton megmaradt állásában. A legutóbbi választások idején régi kerületén, a lugosin kívül Szeged város egyik kerülete is megtisztelte bizalmával. Szende ez utóbbit fogadta el s ez idő szerint Szeged városát képviselte a parlamentben.

Parlament működése nem volt fényes. Nem tartozott az úgynevezett hatásos szónokok közé, de beszédeit mégis figyelemmel hallgatták, mert őszintén, meggyőződése szerint beszélt. A képviselőház folyosóján életének kedveltebb alakjai közé tartozott. Szívesen eltréfált a képviselőkkel s a pártzempontokat nem vitte a magánéletbe. Egyszerű, keresetlen modora, örökös magyar viselete, bozontos szakálla egyáltalán nem árulták el az ismeretlennek benne a minisztert.

Hatalmas, majdnem óriásnak mondható alakja volt, mely egy évszázad terhével dacolni igérkezett. S ime ma már a sírban fekszik. Gonosz betegség rohanta meg s dupla fel erős szervezetét. Véredényei kitágultak s a herculei test kívül és belül folyton vért izzadt. Hosszu, kinos betegség volt ez, melynek végére e hó 18-ikán a halál vetett véget. Neje, 7 gyermeke s még most is élő 82 éves atyja állottak körül a halottas ágyát, s az egész ország megilletődve fogadta a gyász hírt. A főváros és Lugos város középületeire gyászlobogókat tűztek ki s az ország minden részéből részvétnyilatkozatok mentek Gvosdiára. Ő felsége a király sem feledkezett meg hű miniszteréről s Tisza miniszterelnök által fejeztette ki a családnak mély megilletődését.

A politikai pártok meghajítják fiklyáikat ravatalánál, elfeledik gyöngeségeit, a miniszterben megrótták életében s csak a jó hazafit és derék embert látják, azt a régi alakot, ki nem is egészen illet a mai nemzedékhez. Zsinóros attilája, fényesre kefélt magyar csizmája is kiritt már a miniszteri piros székek

közül. De még jobban kiritt szelleme, gondolkozása, egyéniségének nemes táblabírói egyszerűsége. Politikai életünk zavaros szenvedélyének viharjai úgy vonultak el az ő lelke fölött, mint a fürgeteg a bányász fölött, ki sem a villámlásnak fényét, sem a mennydörgésnek csattogását nem veszi észre a földnek kincses méhében.

Béke legyen hamvai fölött!

EGYEDŰL.

PROPERTIUS ELEGIAJA.

(I. 18.)

Magános e hely itt: jó esendje panasza, Lágy szellő-fuvalmas e pusztá berek. Titkos búját keblem bátran kifekaszta, E kopár szirtekben még bizni merek.

Hol kezdem, Cynthia, gőgdőre a vádam? Hol kezdem a sírást, s melyik bünödért? Boldog szeretőknek ki valék sorában, Hű szívemért díjul e gyalázat ért!

Mit tevék? mily vétkem hűtött meg irántam? Féltekennyé tön egy leányka reám? Úgy kegyelj, a milyen szent igaz: szótamban Sóna se fordult meg más csinos leány.

S noha e szenvedés méltán bosszat áhit, Tégedet dühögve én nem bántalak: Csak ne haragudjál s szép szemed világít Ne borítsa értem-omló könyvpaták.

Kevés a bizonyos, szavam hidegek, Ajkaim az esküt meztrem kürtölk? Ti lesztek tanúim, hogyha van szivetek, Pán-kedvelt fényő te és ti búkkok itt!

Hányszor hallják gyöngéd panaszom e lombok! Bevésve Cynthia hány törzsökön él! A mit ráum zudítál, kegyetlen, a gondot Nem ismeri más, csak e néma levél.

Sok büszke parancsát tőröm megalázva, Kínózhat, gyötörhet, nem tör ki jajom: Jutamúl vad bérékek kemény szikla-háza, Kietlen avar az, a hol nyugiatom.

S mit végig epedhet panaszom kesergőn Itt búgom egyedül, mint dalos madár... Ha nem is érdemled: zengjen völgyön-erdőn A Cynthia-névtől a bérczi határ.

CSENGERI JÁNOS.

POLITIKAI KÉMEK.

Korrajz a közelmúlt időkéből.

(Folytatás.)

A czárnak Oroszországba visszaérkezése után csakhamar a pétervári legmagasabb körökben némi botrány történt. Az udvarral közel rokon hercegek egyike beleszeretett egy delnőbe s kezére játszott állami fontos iratokat. A delnő a birtokába jutott titok utján kitűnő államást igyekezett szerezni a férje számára; de kísérlete meghiúsult, mert illető helyen nem tudták, hogy ama bizonyos irományok a hölgy kezei között vannak; ekkor a nő férjével együtt megszökött Londonba. Megcsalt szeretője, a herceg pedig, töredelmesen megvallotta a rendőrfőnöknek, hogy milyen veszélyes fegyvert adott a delnő kezébe. A szökevények üldözésére Zarubovot küldték, mert attól tartottak, hogy az irományokat eladják az angol kormánynak. A spiczi két nappal később érkezett meg a szökevények után, legott érintkezésbe tette magát egy magán-tudakozó intézettel és attól négy detektívet, vagy helyesebben fogdmeget szegődttetett.

Zarubovnak az volt rendelete, hogy az irományokat minden áron, a szökevényeket pedig, ha lehet, hozza vissza. Megtudakozta, melyik szállodában van szállva e pár ember, aztán

elment négy segédjével, egész hidegvérrel hivatta a szálloda gazdját, s elmondta, hogy kezében az elfogatási parancs azon két egyén ellen, a kik külföldön nagy mennyiségű ékszert loptak. Fölmutatott egy iratot, a mely nyagban hasonlított az angol hatóság által kiadati szökött elfogatási parancshoz és kijelentette, hogy a bűnösöket Scotland-Yardba akarja vinni. A gazda nem ismert rá az árendőrökre, hanem tüstént fölvezette őket abba a szobába, melyben az oroszok éppen ebédeltek ültek. A szerencsétlenek mihelyt meglátták Zarubovot, mindjárt fölugrottak, de szerencsétlensökre egyikök sem sokat tudván angolul, francziául kezdetek dühösen tiltakozni, ezt a nyelvet pedig a gazda nem értette. Hasztalan lármáztak hát, erősítvén, hogy Anglia szabad ország, ők pedig semmi büntényt nem kóvették el, a kurta békókat rászorították a kezökre: a gazda azt képzelte, hogy lármájuk csak a rajtavesztett tolvajok szokásos mentegetőzése; leginkább arra gondolt, ki fizeti ki már az ő számláját, s mikor Zarubov erre vállalkozott, kirohant a szobából, ígyérve, hogy őt perer alatt ki lesz állítva a számla.

Mihelyt a gazda kihuzta a lábát a szobából, a két orosz zsebeit legott megmotozták, ezután Zarubov a benyíló hálósobába rohant s addig kutatót, míg egy tárczában megtalálta a fontos irományokat. A nőnek sokkal több lelke volt, mint a férjének, mert mindaddig kiabált és küzdődött, míg a száját be nem dugták egy asztalkendővel. A férj ellenben halásáppadtan és reszkette, aléltan rogyott egy székbe.

Zarubov mihelyt megtalálta az iratokat, az egyik fogdmeget beszölitotta a hálósobába, hogy segítsen bemáhlalni a böröndöket; a gazda megjövén a számlával, négyülésű két bérkocit hozatott, a foglyokat podgyászaikkal együtt levitette. A nő folytonosan tiltakozott; de a gazda egyik francziául beszélő pincezérje által tudatta vele, hogy majd a tisztviselő előtt lesz alkalma elmondani mentségét. A férjet a két fogdmegeg az egyik kocsiába ültették, Zarubov pedig a nővel és a más két fogdmegeg a másikba telepedett. A podgyász fölkrakása után a kocsisoknak fenhangon kiadták a rendeletet, hogy Scotland-Yardba hajtsanak. A szálloda gazdjának persze esze-ágában sem fordult meg, hogy elkísérje a társaságot meglátni, vajjon igazán oda mennek-e?

Pedig valósággal odahajtottak, mert Zarubov attól tartott, hogy ha nem teszi, a bérkocisok sejteni kezdek, hogy nem tiszta a dolog; azonban utközben gondoskodott arról, hogy becses foglya lármát ne üthessen. Megragadta a szegény nő orrát s addig szorította, míg kénytelen lön ajkait fölnyitni, ekkor aztán a szájába nyomott egy sajtáságos készüléket, melyet rendszeren használ az orosz állami rendörség; ez egy körte idomu üreges eszköz, mely a száját kipeckeli s lehetlenné teszi, hogy érthető hang jöhhessen ki belöle. «Mi lett volna az utcazi népség érzülete», megjegyzi Zarubov, «ha megtalálja tudni, hogy Londonnak éppen a szívében oly teljes biztonságban röpket egy pár embert, kiket minden elfogatási parancs nélkül csiptem el, mintha Szent-Pétervárott a Nevski-Propjektben volnék. Minden bizonyynal szétéptek volna.... De legkisebbet sem féltem.... Mihelyt kihozhattam foglyaimat a szállodából, biztonságban voltam.»

A bérkocisok megállottak a Scotland-Yard bejáratánál, de csak Zarubov szállott ki. Beszaladt az egyik folyosóra s ott maradt néhány perczig, ezután kijött s azt mondta a kocsinak, hajtson egy bizonyos házhoz Cursitor Streetbe. Ez a ház, ugymond Zarubov, abban az időben, mikor az adósokat behörtönözték, az adósok börönének szállító háza volt, ekkor azonban oly

magán-tudakozó-intézet tartotta bérben, a mely megszökött kiskorúakat, örülteket és más oly egyéneket tartóztatott le, a kiket elfogott és a kiket hozátartozóiknak szolgáltatott kezökbé. Ebbe a házba vitték az oroszokat s mindegyiket külön szobába zárták; a podgyászt leszedték, a bérkocsisokat kifizették s ezek elhajtottak. Fkgor esti félnyoloz óra volt. Zarubov úgy goncolta, hogy egyik foglyát meg azon este elküldheti a charing-crossi indóházról. Az orosz férfit majd hogy a nehézköz törté félelmében; Zarubov megkísérlette okos szót szölni vele. «Ha ön szépszerével emegy Pétervárra,» mondá, «semmi baja sem lesz. Önt senki sem vádolja, csak herczeg N... t — önré csak tanuképen van szükség. Azután pálinkát hozatott s iszonyu adagot megittat az oroszszal, mert holtrészegeg akarta tenni. Az orosz mohón kapott az italon, sirva könyörgött, engedjék meg, hadd szöhlason s a nejjével, de megtagadták. Ezután rövid időn elindultak Cursitor Street-ből s minden baj nélkül elszölitották Oroszországba. Utitársainak meg volt hagyva, hogy az egész uton tartásuk jól pálinkával; ezen kívül kezökbé volt egy hamis bizonyítvány arról, hogy a felügyelökre bizott egyén örült; így aztán ha lármát talált volna ütni, kíséröi azt mondták volna, hogy örült s tébolydába szállítják. Itassága elég bizonyítéka lett volna ez állításnak.

Hátra volt még az orosz delnő elszölitása a másnap reggeli vonaton, ezt pedig erőszak nélkül kivinni nem lehetett, mert arra, hogy a nőt megadása bírja, nem volt semmi kilátás. A nyomorult asszonyt örökig hagyták kézi békóiban kipeckelt szájjal, migmén a kimerültség miatt elájult. Ekkor aztán vékony töleséren anynyi pálinkát csurgaltak a torkába, hogy teljesen elbödült s reggelig tartó mély álomba merült. A vonat elindulása előtt egy órával még több pálinkát itattak a még akkor is kábult nővel, annyira, hogy az elinduláskor mit sem tudott a világról, mások tették fel a bérkocsiba. Zarubov számára előre meg volt rendelve egy külön coupé, az ostendei gözöson pedig egy külön kabin; így aztán foglyát folytonosan itatva minden baj nélkül megérkezett vele Pétervárra. A szerencsétlen asszony megérkezése után rövid időn meghalt a börönben; férjét egy évi fogság után egyik belföldi városba küldték, hogy ott lakjék rendöri felügyelet alatt.

(Vége következik.)

A MAGYAR SZÍNÉSZET VISZONYAI EZELÖTT PÉLSZÁZADDAL.

HORVÁTH GYÖRGY agg színész elbeszélése után közli EGERVÁRI P. ÖDÖN.

VI.

Nagy-Bánya. Szinyér-Váralján Medve István földbirtokos vendégszeréplése. Tasnád. Nagy-Károly, Szatmár, Zilah, Deés, Maros-Vásárhely.

Horváth és neje szíves fogadtatásra találtak Nagy-Bányán Demjén Mihály társulatánál, ki igen jó ember, de nem szerencsés s nem jó igazgató volt, a miért a Horváth pár s a tagok egy része ott hagyta s elszakadt, egy rész Horváth vezetésé alatt Szinyér-Váraljára költözött, hol az előljárásság előkezényen, a közönség pedig örömmel fogadta a színészeket, s az ép akkor épülöfelben levő városához nagy termét készségel engedte át nekik az előadásokra.

Egy ottani földbirtokos, Medve István, az ismert népiró Medve Imre (Tatár Péter) testvérbátyja, a ki szintén több éven át taposta a szinpadot, s jó hös-színész volt, oly lelkesen karolta föl Horváth szintársulatának ügyét, miszerint kivitte, hogy a község előljárássága saját költségén építette fel a szinpadot, s ülésekkel rendeztette be a nézhöllyet; minden munkálat Medve felügyelete alatt folyt le, kiböl még ki nem halt e pálya iránti vonalom. Azt kérdezte Horváthtól, hogy vannak-e régi darabjai? s azonnal ki kellett az «Arulás és szerelemfél-

tés»-t tűzni az előadásra, a melyben Medve István a hös-szerelmes Riesberger szerepét vállalta el.

A közönség feszült kíváncsisággal várta az érdekes előadást, a tág terem zsúfolásig megtelt, mindenki készült kaczagni a műkedvelőn, nem kételkedvén benne, hogy kudarcot vall a gyakorlott színészek mellett.

A szinyérváraljai közönség azonban édesen csalódott, mert Medve István el nem felelte a szinpadot, s úgy érezte magát a deszkán, mintha csak előtte való nap lépett volna le arról; Riesberger erős szerepét becsületesen eljátszta, s annyira meglepte a szép számú közönséget, hogy az előadás folyamata alatt 15 ször tapsolták ki, s a játék végével a legjobb barátai ekkent nyilatkoztak: «Na Pista! szerencséd, hogy kitéttél magadért, mert el volt határozva, hogy ha a színészeknél gyöngébb leszel, ki fogunk futyolni».

Medve másodszori föllépteül «Ármány és szerelem», Schiller klasszikus darabja volt kitűzve, s ő az egész szintársulatot házához vitte, reggeltől estig vendégelte, de ezalatt egyszersmind folyton tartotta velük a próbát, még pedig oly szigoron, hogy némely jelenetet mindaddig kellett ismételni, míg csak teljesen össze nem vágott.

Medvének e szerepe még sokkal jobban sikerült, mint az előbbi. Ferdinándot oly szabotossággal s oly nemes lelkesedéssel játszta, minden mozdulata és szavatala oly értelmes és gyakorlott színészire mutatott, hogy semmi kívánni valót sem hagyott hátra, s nem hogy a színészek között gyöngének tűnt volna fel, söt inkább ő oktatta azokat. Az előadások dicsőséget vívott ki a társulat, Medve pedig általános tetszést, sok tapsot és kihívást aratott.

Utolsó előadás alkalmával pedig nem az igazgató, hanem Medve István tartotta a bucsubeszédet, melyben a hazafias előljárásság nagylelküségét s a közönség hő pártolását igen lelkes beszédben köszönte meg.

Tasnádon a jövedelem szépen megindult, úgy hogy a kevés tagból álló társulat uri módon megélhetett volna. Egy napon azonban Szaklányi Dani egy közellevő faluböl, a hol Pataki igazgatása alatt játszott, Tasnádra rándult s azt az ajánlatot tette, hogy Pataki társulatának összes személyzete kesz Horváthhoz csatlakozni. Az ily ajánlatot akkoriban visszautasítani nem volt szabad, mert az a vándor színészet elvei ellen volt, Horváth tehát rögtön erették ment, magával hozván Patakít és nejét, Egri Lojzít, Szaklányi Danit, a jó kedvű Házi Károlyt, Patait és Sipos Danit, a jeles komikust.

A társulat most annyira megsaporodott, hogy a kis Tasnád már nem adhatott élegendő jövedelmet, előadták tehát még utöljára «Zsigmond király álmát» (Komlóssy Ferencztöl), és «Lumpáczi Vagabundusz»-t, mire bucsut vettek Tasnádtöl és Nagy-Károlyba mentek a híres szatmármegyei gyülekre, a hol három héten át nagy jövedelmek mellett játszóttak. Itt adták első Szigligeti Ede egyik első szindarabját, «Dénes a nádor» drámát 1838-ban, nagy tetszés mellett.

Horváth Szaklányi Danit vette maga mellé igazgatótársul és Zilah felé vette útját; utközben azonban megálltak Szatnáron, a hol Demjén Mihály társulatát várták Máramaros-Szigetröl. A város kapitánya megadta ugyan az engedélyt, de csak oly föltét alatt, hogyha Demjén társulata megérkezik, a tért át kell engedniök.

Horváth tehát hozzáfogott tagjaival együtt a szinpadépítéshez, s midön már annyira haladtak, hogy csak a díszletet kellett volna felagatni, in ott termett Beller Váradí Pál, mint Demjén megbízottja, s az előadást be akarta tiltatni. De a szatmári loyális hatóság három előadást engedélyezett Horváth szintársulatának; a mely igen fényesen sikerült, s «Kean», «Dénes a nádor» és «Neslei torony» drámára mindannyiszor zsúfolásig megtelt az ezimadiazcéh színterme, a hol a szinpad fel volt állítva, s a közönség sajnálattal vält meg Horváth társulatától.

Zilahon szintén meleg fogadtatásra találtak. A hatóság az ep akkor ujonepült városához termét önkényt ajánlotta fel szini előadásokra. A társulat rendkívüli pártolásban részesült, nemcsak a jól hangolt közönség színházba járása, hanem kitűnő vendégszeretete által, úgy hogy minden uriház nyitva állott a színészek előtt, s egészen otthonosaknak érezték magokat.

Deesen már ki kellett böjtölni a zilahi farsangolást, miután ott ez időben csak is egy terem volt a Szamos partján, a melyet örömyen tulajdonosa oly mesés nagy áron engedett a színészeknek, hogy az a nélkül is csekély bevételt is elnyelte. Innen Nagy- és Felső-Bányára mentek át, a hol kinosan huzták ki a tavaszt, s a nyári évszakon ismét visszatértek Zilahra, a hol meglehetősen jó jövedelmek mellett működtek ugyan, melyeket azonban a mult téllelkel összehasonlitani nem lehetett.

Itt adták először Szigligeti «Gyászvitézek» címü drámáját, melyben az akkor színészsé lett Menszáros (színész néven Lócei), volt katonai növendék, s kitűnő szép külsejü fiatal ember, Csanádot oly ügyesen személyesíté, hogy mindenki szép jövöt jöszolt neki e pályán; de Lócei, fájdalom, csakhamar megbetegedett s hirtelen elhalt, a mi általános részvétet keltett; a társulat fényesen temettette el, a város két cézhet zászlóval és zenét rendelt a temetésre, a hölgyek pedig annyira elborították a kopsorót virággal es koszorúval, hogy alig fért rá.

Horváth villaira ismét súlyosan nehezült az igazgatói czimrel járó felelösség, s azt leráznai óhajtván, Nyirbátorból érintkezésbe tette magát a Maros-Vásárhelyen szintársulatot tartó báró Bálintit meghatalmazottjával, Nagy József ügyvéddel, a ki egyszersmind a szini ügyeket is vezette, s miután addig majd minden színészen csalódott a báró s a közönség, szerződötték őket, a nélkül, hogy ismerték volna. Horváth és neje oly ajánlatot tettek, hogy csak akkor lépjenek színpadra, ha már fölléptek. Kapességüket meg lehet itélni, érdemük szerint jutni zni.

Ez önzetlen ajánlat igen tetszett a bárónak s a Horváth-párt meghívta Maros-Vásárhelyre, a hol a «Molnár és leánya»-ban lépett föl először Horváth s a molnár személyesíté, a közönség általános tetszése mellett. Horváthné azonban, minthogy igen csinos fiatal nő volt, a már kivénült primadonnák mindenképen el akarták nyomni, ósárolták és gyalázták a báró és a művezető Nagy József előtt.

Egy napon Nagy Józsefet a kaszinóban azzal támadta meg egy mágns, hogy még bizony eddig nincs kit bámulni a szinpadon, a ki azt választotta, hogy csak türelem, mert hátra van még Horváthné, a kit betegsége miatt mind eddig föl nem lehetett léptetni.

Grizeldisz darabja ugyan ki volt mondvá, hogy elő nem veszik egész szini évszak alatt, mert a társulatnál több színésznölne be volt tanulva a czimszer, nehogy irigykedés támadjon belöle, de végre mégis előadták a följögyult Horváthnéval. Az első felvonás alatt üres volt a ház, mert éppen akkor fényes tánczvizalmat tartottak a marosvásárhelyi előkelö urak, a második felvonásban azonban megtelt a nézőtér. Horváthné nagy diadalt aratott, a ház zúgott a tapsvihartöl; de a színészeknek nem volt szabad kijönni a közönségnek hajtogatni magukat báró Bálintit igazgatása alatt, az ő meghagyása folytán; ez alkalommal kivétel történt, báró Bálintit és Nagy József a szinpadra mentek, s mindketten meghajították Gödének, a ki rendezö volt, hogy Horváthnék vezesse ki s mutassa be a közönségnek, melynek tapsvihara szünni nem akart.

Ezután Horváthnéknak I. Katalin czárnó szerepét kellett eljátszani a «Péter czár» címü darabban, de mint fiatal színésznök, hiányzott ahhoz való fényes öltözete; e bajon azonban az igazgatóság úgy akart segíteni, hogy az első szücsnek meghagyta: szolgáltatson ki Horváthnéknak olyan prémet, a melyet választ. De ez nem maradt titokban, mert midön Horváthné a szücs boltjába lépett, ép akkor távozott onnan az egyik primadonna, Mátéfiné, a ki hogy Horváthné Katalin czárnó szerepében csuffa tegye, a szép prémet lefizettett díj mellett elvitte, hogy mint a czárnó udvarhölgye fényesebben jelenhessék meg, mint urnöje. A derék szücs, kinek a cselszövény tudomására esett, oly részvéttel viseltetett a szende modoru Horváthné iránt, hogy egy 400 forintos hermelint, s egy biborpremet kölcsönzött neki, ekként hiúsítván meg a vén primadonnák intrikáját, s midön Horváthné előadásokor ily fényesen öltözve a szinpadra lépett, vetélytársait ötte a mérég s Mátéfiné majd hogy meg nem pukkadt mérgeben, a mig ellenben b. Bálintit és Nagy József örültek rajta, a derék szücs mestert meglumázták, a nagy számú közönség pedig tapsvi-

harral tüntette ki kegyenczét, a szorgalmas, törekvő s haladni vágyó fiatal Horváthné.

A BUDAPESTI VÁROSLIGET.

Mennyit fáradozott József nádor, hogy a pesti közönséggel megkedveltesse a városligetet. Akkor még nem érezték úgy a jó levegő szükségét, még nem volt úgy beépítve a főváros területe, hogy menekülni kellett volna belőle, minél többször. Messze is esett a várostól, alkalmatlanság meg hiányzott, mely oda vigyen. A nádor volt leggyakoribb látogatója. Oda építettett ő kápolnát is Hermina főhercegnő emlékére. A nádor rendezteté az első ünnepélyeket is a ligetben. Talán meg élnek a régi halászok közül, kik meg tudnák mondani az évet is, mikor a nagy vízahalászat történt, a mi egészen

kell, de azért pártolt mindenki minden egyes fát, és végre is megmaradtak azok.

A városliget hajdan urasági vadaskert volt. Főleg vízi vadaknak jó tanya, mert bővelkedett mocsárban, nádasban. Nemcsak a mai tó, hanem onnantul kezdve a ligeten átmenő kis patak környéke is nádas volt. Ugy töltötték föl, száritották ki aprónként, hagyva szigeteket is. De azért most is nyirkos, poshadt a talaja. És épen ez a rész van kijelölve arra, hogy ott szabad cizázni, évek előtt is ugyanezen a részen volt egy más terület. A gyermekek is ott szoktak ugránozni, labdázni. Adhatnának nekik jobb helyet.

Mikor Batthyány püspök a városnak ajándékozta a nagy parkot, mely épen nem volt valami példásan rendezett, sok fát ültettek a kopárabb részekre. Azok ma már szép nagy fák, s a liget csakugyan erdő lett, no a milyen lehet

dostak, háborítatlanul készülve Lear, Othello, Jágó, Bánk bán szerepére, tépelődve egy regény vagy dráma szövevényein (Szigligeti is mindig itt sétált), avagy hajhászva a kadenciákat. A vizgálatokra készülő diákok monoton hangja volt itt a legáltalánosabb.

De most már itt is másképen van. Egy nagy széles út, mely a sugárutnál kezdődik, végig vonul az egész ligeten, egész az új löverseny-terig, s ez megnyitotta a közönségnek az eddigi rejtett részt is. Tavaly készült ez az út (Stefánia-ut a neve) s most már a közönség fölfedezte a liget legszebb részét, s a körönd forgatagából kijutott egy egészséges, viruló helyre, hol a finomabb idegzet fölfedezi azt a kellemes gyanús illatot is, melyet néhány fenyőfának okvetlenül terjeszteni kell.

A vízvezeték új korszak kezdete a ligetben. Kiállhatatlan pora ellen van elég vizsugár, s a

A Hattyu-sziget. A Stefánia-ut. Részlet a Nádor-szigetről. A szökőkút a köröndben. Zuhatag a tónál. A BUDAPESTI VÁROSLIGETBŐL. — DÖRRE TIVADAR RAJZA.

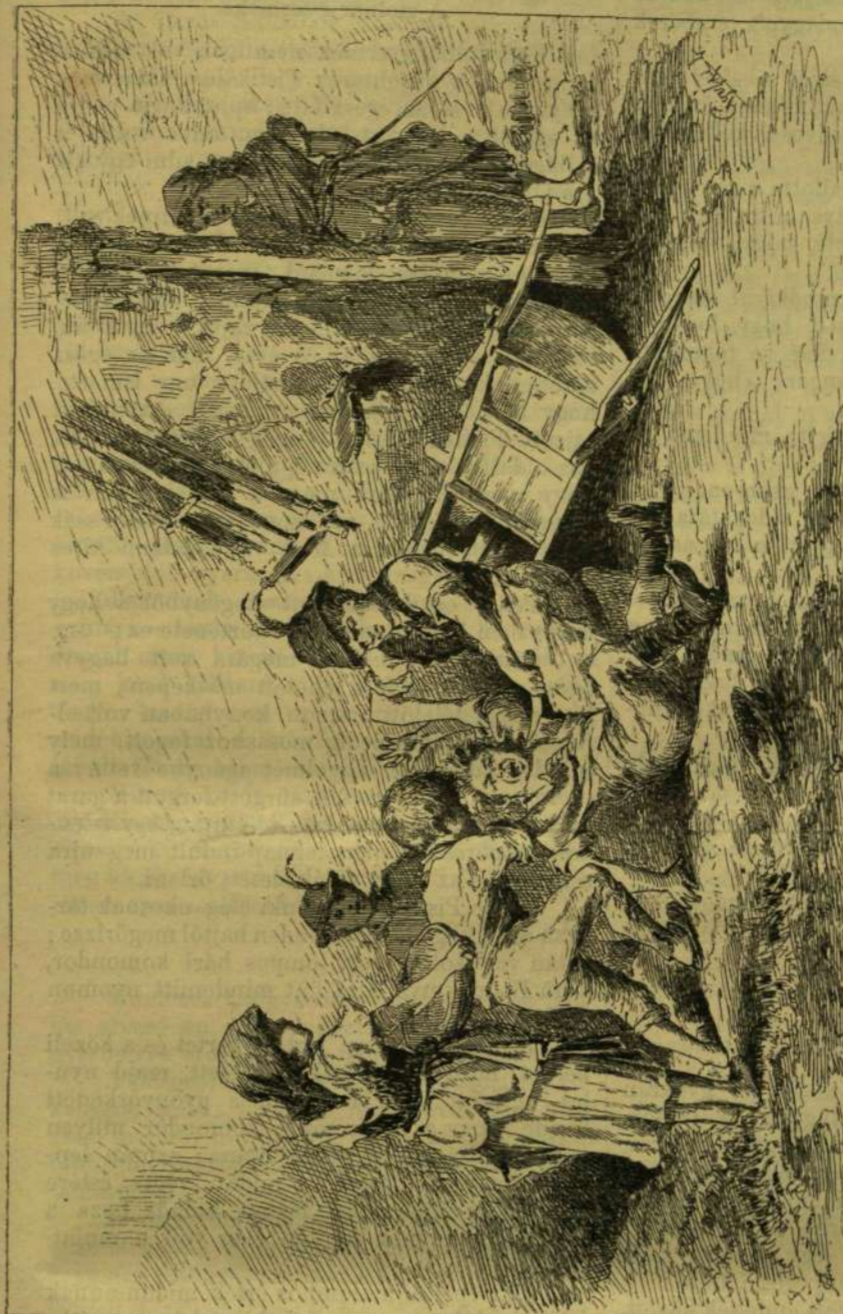
a nádor terve szerint ment végbe. Nagy vizákat bocsátottak a tóba, kifogták ünnepélyesen, csináltak belőlök paprikást, és az egybegyűlt nagy sokaság jó kedvvel, zeneszó mellett fogyasztotta el. Valóságos bibliai halak voltak, melyekkel nemcsak ötezer embert lehetett megvendégelni, de még másnap is városszerte mind olyan halat mértek, a mely részese volt a ligetbeli ünnepnek. A nádor sokat foglalkozott a liget csinosításával. De mindjárt a kezdetén nagy akadályra talált, tudniillik a király-utca végén levő fasornál, abban a hosszú, vadgesztenyefa alléban, mely megvan most is, s eleven zöld boltozat, hat sor fából. Meg akarta ritkíttatni, kívágni jobbról is, balról is egy-egy sort. De voltaképen az egész ligetben az volt a legszebb. Május első napjában reggel abban volt szokás sétálni. Azt ismerték legjobban az egész ligetből a pestiek. Azt tehát nem hagyták, annak az épségben maradásáért deputációk mentek föl a nádorhoz, a nádor vitatkozott velök, hogy oda szélesebb ut

nagy város közelében, homokos talajon, melynek vegetációja nem valami változatos. Kétféle akácfa, egyik nagyfövű; hatalmas levelű platan, a nagy terebélyű topolyfák, a nyárs jegenye, imitt-amott hajlékony nyír, fűzfa, néhány hárs, szilva, sőt még egy kis fenyves is — mutatják, hogy lehetőleg igyekeztek az otthonosági jog mellé más föld jövevényeit is ide szoktatni.

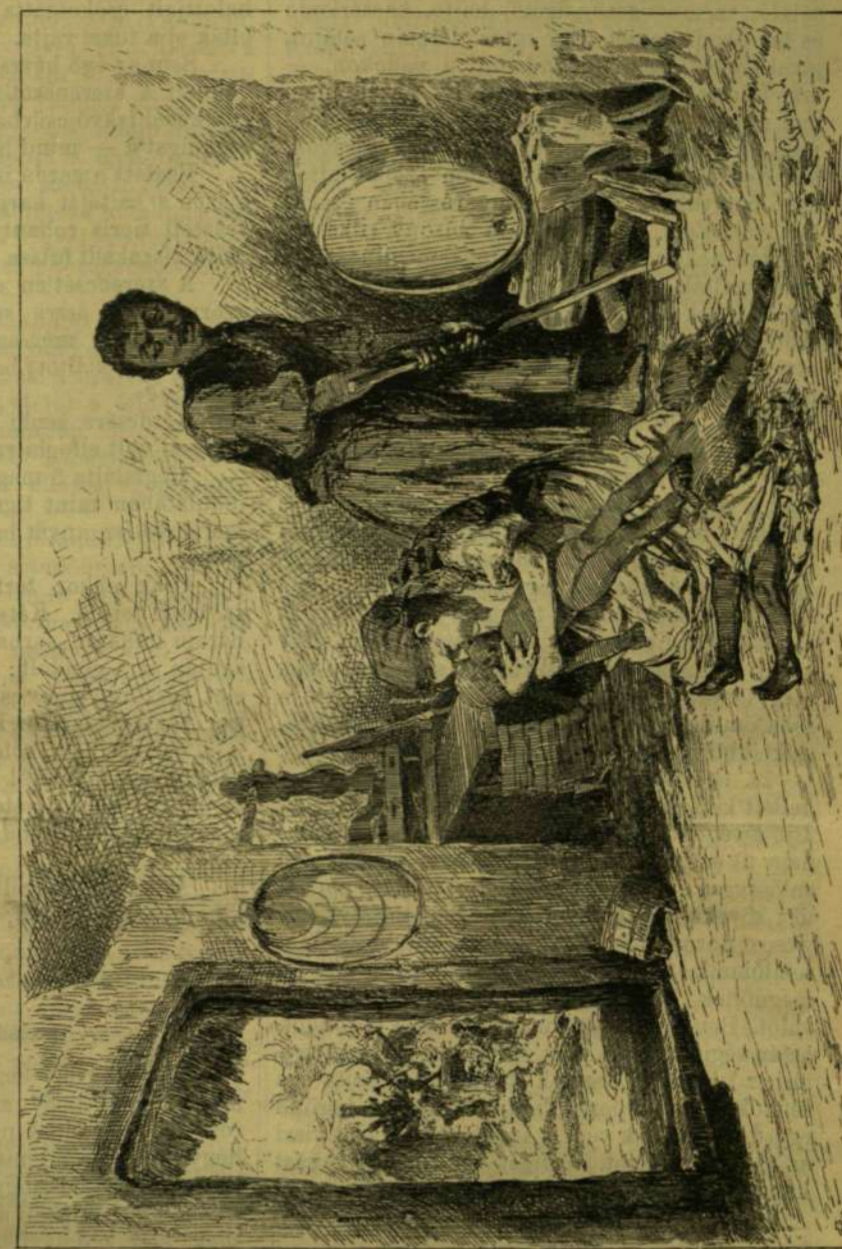
A liget némely pontja festői. Akác-borlatu utjai kedvesek. A tó partja, a két sziget facsoportozataival, a budai hegyekkel üdítő panorámát tár föl. Aztán sokkal nagyobb is az egész liget, mint a legtöbbben képzeltek egész mostanáig, a kik pedig ki tudja milyen régen látogatják. De a közönség nagy része megmaradt a tó mellett, a körönd közelében, a hol látni lehet, a hol a kocsik, lovak fölverik port és felé sem ment ebből a poros és párazatos völgyből a liget egy sokkal nagyobb és dombos részének, a hol magányt kedvelő emberek buj-

lombok sárgulása sem kezdődik már a juniusi meleg napokkal. A gond évről évre nagyobb, s épen a legutóbbi időkben sok jó változás és ujitás esett, mely nagy átalakulások kezdete. Az artezi kut igazi rendeltetése egy nagy, elegáns fürdő táplálása. Most még csak hírtelemben épült fürdőben használják, a nádor-szigeten. A kik azt állítják, hogy a fürdőkben gazdag fővárosnak nincs szüksége több fürdőre, e kis fürdőnél a minden órában tapasztalható tolongás adja meg a választ.

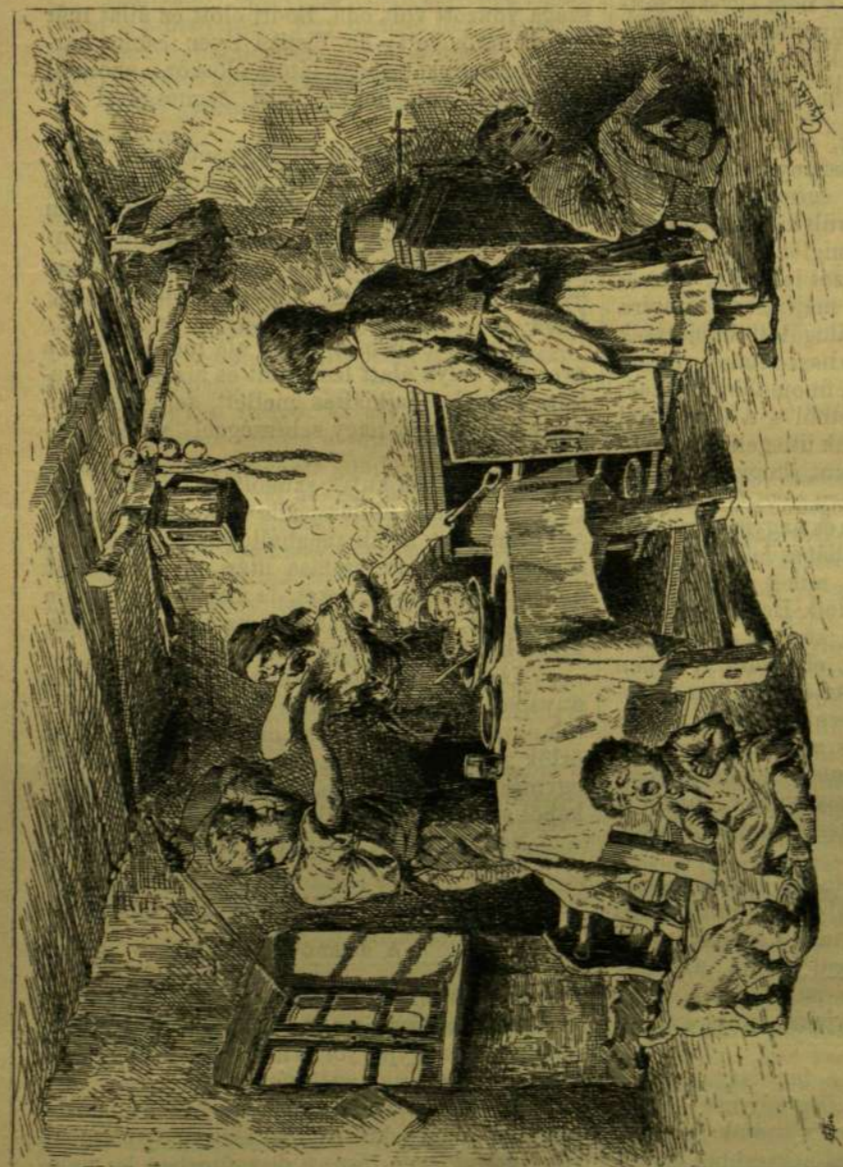
Az utak rendezésével, parkozással, a csinosítás rendszerét szerencsésen megindították. A Stefánia-ut valósággal új életkeringést hozott a ligetbe. Eddig a körönd volt az egész liget a válogatottabb közönség részére. A körönd, vagy a rondó, már a múlté. Mindjárt a gesztenyefák körül eső bejáratnál van egy óriás kör, a szélében bokrok, platanok. A széle voltaképen sétatérség, a kör végtelenségének rendszerében. A sétatér mellett a kocsit-ut. A gyalog publikum

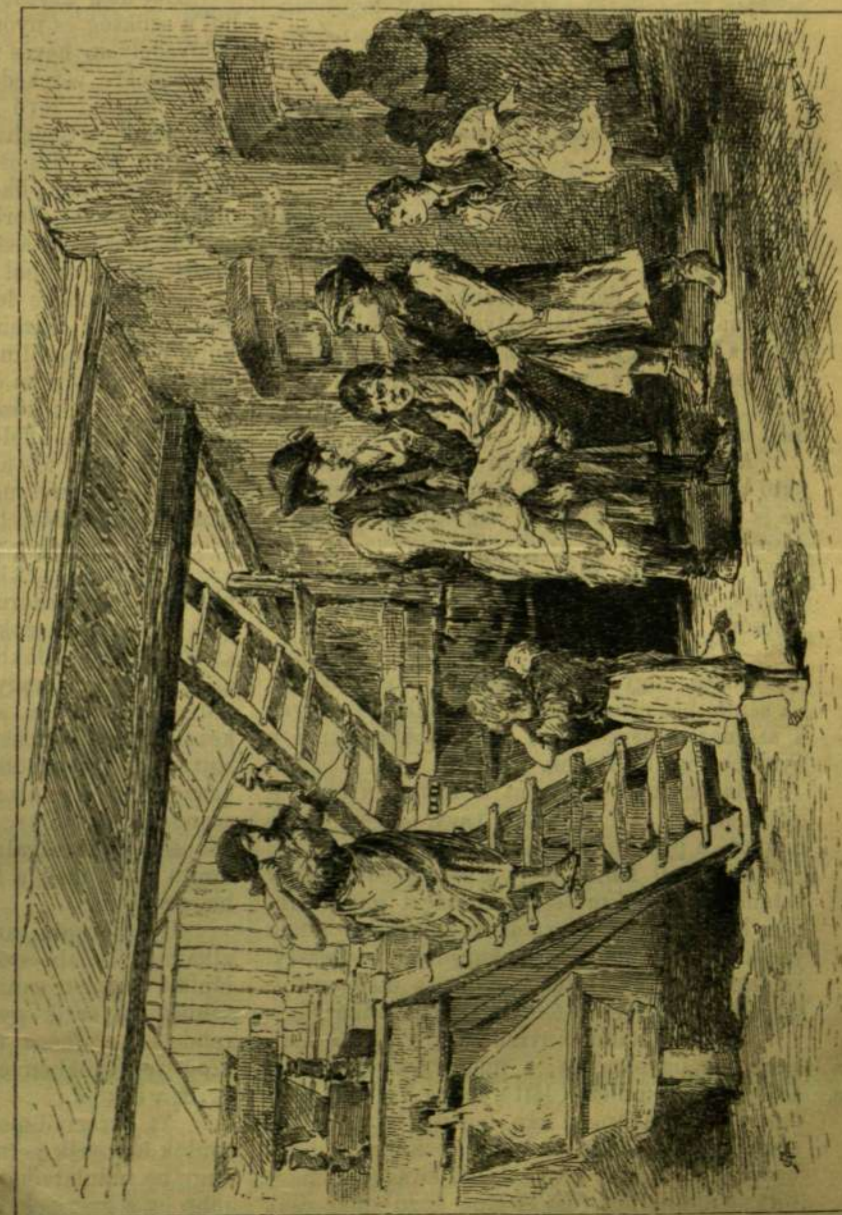
A DISZKÓ-ÖLŐSDI.

A PALCSI ESET.

CSALÁDI TRAGÉDIA.

A MOLNÁR GYERMEKE.

GYERMEK-TÖRTÉNETEK. — GYULAY LÁSZLÓ RAJZAI.

amott, a kocsi és lovalgól emitt. A kettő együtt teszi a distingváló látogatók jövő-menő, sétáló, szemüvegző, ügöző, hajtó, kaczerkódo és hivalkodó részét.

Midőn kiért, rubája, haja lóngolt: de ő mit sem gondolt azzal, csak karjára vett kedves halottjait csókolgatta; az odagyült emberek ölték el a tüzet rajta.

Sem az égő házal, sem saját sebeivel nem gondolt a szerencsétlen; csak rohant örülten egy közel fekvő csűrbe, hol kedveseit kellegette, csókolgatta — mind hiában.

Ezalatt a gazda is meghallotta a rémbirt a mezőn s baltáját karjára vetve, mint egy fieszett tigris rohant hazafelé, hogy lelegzete majd kiszakadt futása közben.

A szerencsétlen ember rendkívül szerette gyermekeit; észre sem vette, hogy kalapját lefujta a szél; még égő háza felé se tekintett; csak annyit kiáltott hörgő hangon: «hol az az asszony?»

Kérdésére senki sem felelt; mindenki az ottlással elfoglalta.

Megtalálta ő maga is ott a csűrben. Örült indulatában mint tigris rohant áldozatára s a szerencsétlen anyát baltája egyetlen csapásával leterítte.

Csak ekkor tért magához és rémült el szörnyű tettén. Kétségbeesetten borult reá a három hullára; sorba csókolgatta mindenkét; azután arra gondolt: mire neki már tovább az élet, hisz úgy sincs családja és csak örökös rab-ság, vagy gyalázatos halál vár reá.

Szemei egy kötélen akadtak meg, mely valami jászóféleről csüggött alá; odament, leoldotta; hurkot vetett reá; azután felmászott s a csűr egyik gerendájára megerősítte a másik végét...

A következő pillanatban ott függött ő is kihalt családja felett, élettelenül.

VI.

Családi tragédia.

Még művelt emberek között is gyakran megtörténik, hogy a ház nagyjai: a szülők, rokonok, vendégek nem mindig ügyelnek arra, hogy sikamlós adomákat, rágalmaszot vagy szitkozódó szavakat gyermeki fülek is hallják.

Pistika egész nap járta a kertet és a közeli berket; most madárfészeket keresett, majd nyuglat ugratott ki a bokorból s gyönyörködött benne, hogy a nehéz öreg komondor milyen nagy fáradtsággal igyekszik utána; azután lepéket fogdosott össze; s midőn végre estére mindenből kifáradott, lassan haladt haza a Bodrival, melynek szintén elég volt a mulat-ságból.

Már épen a malomhoz értek, midőn annak falából alól egy gyönyörű kis fehér menyétke ugrott ki, melyet valószínűleg a lisztes zsákok szaga vonzott volt oda. Bodri előtt ez állat már régi ismerős volt; de Pistika ilyen csinos karcsu jószágocskát most látott először s azonnal nyomában volt, hogy Bodri segítségével elfogja.

A menyétke azonban ügyesebb volt üldözönnél; hirtelen a malom árkához szaladt és elrejtette magát a part alá. De Pistika sem akarta oda engedni szakmányát, hanem azonnal a part megjegyzett pont ához szaladt, végig hasalt és behajolt, hogy a szép kis állatot megfogja.

Most azonban a víztől alá mosott part a gyermek sulya alatt leszakadt és a szegény Pistika, egy eles jalkiáltás mellett, fejjel esett a mély vízbe, mely nagy sebességgel vitte a kerek alá.

A hű Bodri kutya szülőkül és futkosott le s fel a víz partján; azután pedig szomorúan kezdett vonítani. Ezt aztán meghallották a malomban is; és a kutya utmutatása után meg is találták a szerencsétlen gyermeket, de már csak a malom gátja alatt, egész testében összetörve a kerek-lapátok által, mely alatt a víz átsodorta.

Képzeltetni az apának s különösen az anyának jajgatását s kétségbeesését, midőn eleint egyetlen reményét így összetörve látták: az örlők vigasztalták a szerencsétlen szülőkét: de egymás között kimonádk, hogy a szegény Pistikából soha sem lesz többé ember.

Nem is lett... másnapra ki volt terítve.

Ilyenformán aztán minden egyes jelenet alkalmával alább száll szívében a szülők iránt táplált tisztelet; s mire felnőnek s magukat erősebbeknek érzik gyarló szülőiknél, azoknak rendszeren nyakára ülnek s megtörténi, hogy keső vénsgökben édes atyjokat, anyjokat ki-verik a házból.

Az édeszből pedig az a tanulság, hogy a szülők igazítsák peres dolgaikat egymás között, vagy ha indulataikat épen nem tudják fekezni: jobb ha a gyermekeket minél kevesebbet tartják otthon, hanem elküldik iskolába, óvodába.

VII.

A molnár gyermekei.

Kedvesebb gyermek nem igen volt a faluban, mint a «molnárék Pistikája». Ismerte s kényeztette is az egész falu; apja, anyja pedig az egyetlen kis fiút oda nem adta volna «világlats»; — és mégis oda kellett adni egy kis gondatlansággért.

Pistika igen eleven természetű gyermek volt, ki sohasem tudott télenül maradni. Pistikának mindent meg kellett nézni tövérlő hegyére, a mi csak eleje akadt és figyelmét fölkellette. Atyja elégszer is csodálkozott rajta, hogy a fiú, bár alig töltötte be az öt évet, már az egész malomnak minden «masináját» ugy ismerte, hogy le is tudta rajzolni a porban. Azonkívül rajzolt Pistika krétával meg szénrel ajtóra, ház oldalára annyi cizra épületet, meg masinát, hogy a rajz látására maga a tiszteletes ur is megcsóválta a fejét s azt mondotta: «Meglássák kendtek, ebből piktor lesz, vagy valami híres inzellér.»

Pedig egyik sem lett szegényből s hogy miért nem lett, annak rövid története ez:

Pistika egy hétfőn magára volt hagyva egész nap. Ez nem is lehetett másképen, mert hisz anyja délelőtt piacdon, konyhában volt elfoglalva, délután pedig mosáshoz fogott, mely minden idejét és figyelmét igénybe vette; a molnár pedig ugyancsak sürgött-forgott a garat körül, mivel hosszú száraz idő után, egy istenadta záporosra épen tegnap indult meg újra a malom s az egész vidék sietést örleni.

No de Pistikát mindenki elég okosnak tartotta arra, hogy magát minden bajtól megóvassa; aztán vele volt a nagy lompos házi komondor, a hű Bodri kutya, ki a fiút mindenütt nyomon szokta kísérni.

Pistika egész nap járta a kertet és a közeli berket; most madárfészeket keresett, majd nyuglat ugratott ki a bokorból s gyönyörködött benne, hogy a nehéz öreg komondor milyen nagy fáradtsággal igyekszik utána; azután lepéket fogdosott össze; s midőn végre estére mindenből kifáradott, lassan haladt haza a Bodrival, melynek szintén elég volt a mulat-ságból.

Már épen a malomhoz értek, midőn annak falából alól egy gyönyörű kis fehér menyétke ugrott ki, melyet valószínűleg a lisztes zsákok szaga vonzott volt oda. Bodri előtt ez állat már régi ismerős volt; de Pistika ilyen csinos karcsu jószágocskát most látott először s azonnal nyomában volt, hogy Bodri segítségével elfogja.

A menyétke azonban ügyesebb volt üldözönnél; hirtelen a malom árkához szaladt és elrejtette magát a part alá. De Pistika sem akarta oda engedni szakmányát, hanem azonnal a part megjegyzett pont ához szaladt, végig hasalt és behajolt, hogy a szép kis állatot megfogja.

Most azonban a víztől alá mosott part a gyermek sulya alatt leszakadt és a szegény Pistika, egy eles jalkiáltás mellett, fejjel esett a mély vízbe, mely nagy sebességgel vitte a kerek alá.

A hű Bodri kutya szülőkül és futkosott le s fel a víz partján; azután pedig szomorúan kezdett vonítani. Ezt aztán meghallották a malomban is; és a kutya utmutatása után meg is találták a szerencsétlen gyermeket, de már csak a malom gátja alatt, egész testében összetörve a kerek-lapátok által, mely alatt a víz átsodorta.

Képzeltetni az apának s különösen az anyának jajgatását s kétségbeesését, midőn eleint egyetlen reményét így összetörve látták: az örlők vigasztalták a szerencsétlen szülőkét: de egymás között kimonádk, hogy a szegény Pistikából soha sem lesz többé ember.

Nem is lett... másnapra ki volt terítve.

VIII.

A disznó-ölösi.

Nagy disznótort volt Szalontán Turós András uraméknál; részt is vett benne az egész Turós-had apraja-nagyja; jól is lakott friss kolbászzal, tödőssel, májjással az egész frekvencia. Meg mester urat is elhívta a szives házigazda, hogy ha már a kis Andris esztorgályozásában része van, legyen része a disznótort is; mondott is az érte olyan hosszú pohárköszöntöket,

hogy a szives borissza emberek nem várhatták végét, hanem közbe-közbe is fel-felhörpintettek.

A Turós-családhoz tartozó gyermekhad azonban már korra reggel ott volt. A nagyobbak azon cím alatt, hogy «disznó-ölünk», még azelőtt való nap elkéredztek az iskolából. Tetszett is a gyermekeknek a mulatság: gyönyörködtek a mint a nagy szörnyeteget lefogták és megkéselték, véret vettek s azután szalmából nagy tüzet gyújtottak a hátára, mely mellett jó volt a fagnyi készülő kezeskéket melengetni. Hát még mikor a hólyagot kellett felfújni, a pörkölt fület megkóstolni s a friss «lesi-pecsenyével» jóllakni. Egy egész hétig volt uton-utfélen miről beszélni.

De ha még csak ennyi lett volna! Azonban a gyermekeknek ez nem volt elég, hanem vasárnapra kelve a család apraja játszadozó vágya a csűrbe s miután hosszas tanakodtak, hogy mit játszanak: abban állapodtak meg, a mi még élénk emlékezőkben volt, hogy «disznó-ölösdit» játszdjanak. Ki is választották a legkövérébbik gyermeket s ezt megtették tiszteletbeli disznónak; összegyűjtötték a sok szalmát; gyufára is tettek szert valahol, — és ha Vermes József uram kis fia, kit áldoztatás szántak, el nem kezd kiáltani, hogy a háziasszony észre-vegye, bizony nem tudom, nem késelik-e meg zsidóbecskával a kis fiút és nem borítják-e lábba Turós uram csürét és gabnyját.

Másutt az is megtörtént; itt azonban a gondviselés képét Turós Andrásné asszonyom viselte, ki szerencsére egy jókora husággal még idején kiverde a disznó-ölösi játék eszméjét az apró színhákból.

Mindezeket a gyermek-meséket pedig nyájas olvasó én nem a gyermekeknek, hanem a gyermekek érdekében, a nagyoknak írtam.

A felsorolt nyolcz eset nem tartozik a ritkaságok közé; történi ilyen évenként több száz, melyről hírlapjaink szólnak; még sokkal több, melyekről az újságíró sem tud meg semmit.

A végeredményt pedig mutatja a mi népszámlálásaink ujmutatása, mely arról értesít, hogy nemzetünknek, mielőtt a hat-éves kort elérné, meghal a jele, a fővárosi árvaközl pedig 70—80 százalék pusztul el.

Ezt bizony ember és hazafi szívének elgondolni is szörnyűség. Egy nemzeti öngyilkossága ez; mert a halálosok országlárésze kétségkívül a szülői gondatlanságnak róható föl.

Hát a gyermekek által okozott tűzvészek s egyéb károk?

Tedd föl magadban nyájas olvasóm a kérdést: vajjon azzal a pénzzel, mely a tűzkárokból, mely a gyermekek mellett visszahagyott munkarobban élvész, nem lehetne-e a városokban rendes óvó intézeteket, a falukon menedék-helyeket állítani? Az elsők kerülnek a helyiségekbe, évenként 7—800 forintba, az utóbbiak csak 200-ba. Ennyire pedig a borjúpásztor fizetése is fölrug.

És hogyha neked, ki ezt olvasod, többet adott a jó isten, mint a mennyi magad és családod fentartására elég: gondolj pusztuló nemzetedre, mert elhidd nekem, hogy ha saját fajtádból száznak megövsz, feuntartasz a nemzet gyarapítására: érdemed Isten és emberek előtt nagyobb lesz, mintha ezreket vágnál le a csatában, mint ha egy érdembesebb az, ki egy fát ültet, amannál, ki egy erdőt fölgyújt. És az ercsozlópa, melyely a dicsoiséget szokták jutalmazni, hideg jutalom ahhoz képest, melyet egy általal megmentett árva gyermek hálaakönyvi hullásakor fogsz érezni!

De nem gazdag, csak jóakaratu ember is megmozdítja azt a jó ügyet mindenhol. Meglehet, hogy nem nyer érte érdemkereszteteket, mint az, a ki egy embert a vízből, tűzből kiment; de szebb, becsesebb jutalma lesz: a nemes, jó cselekedet öntudata!

P. SZATHMÁRY KÁROLY.

A CSIGÁK ÉLETÉBŐL.

(Vége.)

Az édesvízi csigák közül azok, melyek héjaik elzárhatóságára állandó fedővel vannak ellátva s a vízben levő levegőt kopolytul által veszik föl, a vízben szűrőrelyű kinyúló szájjal bír-

nak, melyben egyetlen rágó szervük, a hosszúkás s igen különösen szerkesztett nyelv van.

A mellékelt ábra a moesári csiga (Paludina) nyelvet tünteti fel, mely 6—7 mm. hosszú s 1—1½ mm. széles; fogszáka 7 hossz-sorban és 100—112 keresztisorban vannak elhelyezve. A középső sor fogszáka széles 4 oldalú alappal bírnak; felső szélük áthajlik s igen csinosan fűrészesedik; ezen középsor mellett, föléje haljolv egy-egy sorban 3 különböző oldalfogszaka áll, melyeknek behajlított hegyei szintén élesen fűrészesedtek. Összesen közel 800 fogszákkal van ellátva a nyelv felülete.

A paludinák az iszapban élő férgekkel táplálkoznak, melyeket ormányaikkal kitornak és megragadnak. Különeműek, a nősténye levent szül s méhében az érett petétől a fejlődés külfönfele fokozódási stádiumban levő 40—60 ébrényt találunk, melyekből a tökéletesen kifej-lődötték héjjaal és fedővel ellátva egymásután kivételnek.

Más vízi csigák, melyek állandó fedővel nem bírnak s levegőt, illetőleg a tudóüregbe való levegő-fólvétel végett a fölszínre jönnek, uszni a sző értelmeiben nem tudnak, hanem a szélesen elnyúló talp hullámzatos mozgása által a vízben előbbre mozognak, a tudóüregben levő levegő által pedig a sor felületen tartanak. mi-helyt a tudóüreg hirtelen összehúzódás folytán kinyomul, azonnal a víz fenekére süllyednek. Héjuk alakját tekintve igen különbözők, vannak laposak, melyek egy középponttól kiinduló s körveket képező kanyarulatokból állanak, mint a *Tingyér* (Planorbis). Vannak hosszszak torony és tojás alakúak, mint a *Hydrogáza* (Limnaea). Ezek mind himnósok, de egyszerre viszontl gossau, min azerti biginál látkuk, nem termékenyithetik egymást, hanem felváltva; tavaszsal a párzás idősz kibán azért egész hosszú lincezatokban találjuk őket egymáshoz fűzve, mivel, míg az egyik mint nőstény termékenyített k, ez ismét mint him, egy másikat termékenyít és így tovább.

Petéiket, 60—140 dbot, átlárszó kocsonya-ananyagban egymáshoz tapasztva, hosszukás bu-rokba a vízi növényekre rakják le. Növényevők s nyelők fogszáka némileg a bigaéiához hason-lítanak.

A vízi csigáknak különös jelentősége abban nyilvánul, hogy sok ferget kiirtanak, a vizinövényzet elburjánzását, a víz rohadását sok tekinteten gátolják; említsre méltóbb azonban az, hogy más, az emberre nézve is fontosabb állatoknak táplálékul szolgálnak vagy tápot nyujtanak. Így p. o. az uszó háziállatok nagy elő-szeretettel táplálkoznak velök, míg a halak

A moesári csiga nyelve.

petéiket és a fiatal állatokat irtják. A csigák továbbá általában, héjuk megszállományában a föld termékenységre s javítására nem csekély anyagot szolgáltatnak.

Nagyobb jelentőségre vergődött azonban különösen a kerti biga egy déli rokon fajjal együtt, a menyiben sok helyütt az emberek egyik kedvezet eledele tárgyát képezi, s nálunk módosabb házaknál is böjti ételként szerepel. Már a rómaiak különös előszeretettel élvezték, nagy gondal, külön berendezett helyeken tenyésztették s hizlalták, s nagyobb lakomáknál a csiga sohasem hiányzott. Jelenleg Helvecziából, Dél-Németországból, s a felső Duna, különösen Linz vidékéről nagy mennyiségben hoztatnak forgalomba. Ez utóbbi helyeken különösen e célra elkülönítet s berendezett csiga-keretekben tenyésztetik; a felnötöket, midőn teli nyugalomra vonulnak s héjaikat fedővel ellátják, összegyűjtik s kis hordókkal pakolva szétküldik. Rendszeren csak télen hssználtatnak étkezésre, sokan azonban nyáron is élnek velük.

Nálunk különösen a felföldön nagy mennyiségekben találhatunk, de ottan élő tót atyánk-fiai inkább ében haludnak, minsem hogy táplálkozásra felhasználják vagy hogy összegyűjtésük által új kereseti forrást teremtsenek maguknak.

A Budapest határára letelepedett s konyhaker-tészetet üző ráczok és bosnyákok nyáron is messze kifürkészik őket és zsákszámba hordják telepítvényeikbe. Itt egyszer véletlenül jelen voltam, midőn egy részét héjastól az izzó pa-rázsban megcsütötték s a sült állatokkal megszözva, megpárikáztva megették; más részét forró vízben megölték, azután az állatokat a héjból kihuzva aprór összevagdalták, és olyan lében, mint a halászlé, megfőzték.

A csigák táplálékonyak, mert sok fehérnye anyagot tartalmaznak. De hogy mint étel a csiga izletes legyen, erről a szakácsné van hívatva az elkészítési módban gondoskodni. «Nem a husa, de a leve teszi meg.»

HÁZAY GYULA.

ARABI PÁSA ÉS AZ EGYIPTOMI ISKOLA.

A nemzeti hős, ki annyit beszéltet magáról Európában, Arabi pása, többször volt az újabb időben jellemezve újságokban, folyóira-tokban. Ismerősei a régibb időből, vagy olyanok, kiket csak újabbban hozott vele össze a sors, siettek elmondani a mit tudtak róla, a mit a személyes érintkezés által tapasztáltak.

Sorsa olyan érdekes, sőt r-endkívüli: a tehetségek sem lehetnek közönségesek, melyek benne laknak. Nyaka egy deszkába szorítva, kezei hátra kötve, mint közönséges fogott ügöncz, egy hozatot Nil-Parti sendes falujából legelő-ször Kairóba. Es ime ma, egész nemzetet reprezentálja. Nem csak az ügyek élén áll, nem csak első honfiai között, hanem maga hazája is álta lész nevezetes. A mellett a nemzeti jellemet a legtisztább, legfejtettebb alakjában képviseli. A mi van az egyiptomi arabban jellemző vonas, az ő benne mind óriási arányokban van meg. Másként nem is lehetne nemzeti hős, valóságos herosz népe szemében. Nem l ez az ember nem közönséges tehetségekkel bír, ennek jelleme kiváló, érdekes.

Mindazon jellemzések között, melyeket felőle olya-ni alkalmunk volt, van egy közös vonás, melyet minden ismertetője kiemel: óriási emlékező tehetsége.

Ez érdekel most bennünket közelebbről.

Az arabok általában igen erős emlékező te-hetségű bírnak. Egy-egy tehetségsár vagy ba-zár-árus Kairó valamelyik szögletéből bámu-latba ejtne legtöbb európaik emlékező tehetsé-gének ereje és terjedelme által. Az egyszer hallott dolgokat, lényegtelen eseményeknek minden részleteit, számoknál hosszú sorozatát egyszeri hallás után örökre megjegyeznek ma-goknak. Arabi pását úgy jellemzik, mint a ki honfitársai előtt is csodatul tárgyát képezi em-lékező tehetségének erős volta miatt.

Egy más jellemvonását is kiemelik, mely szintén egész nemzetével közös: nyugodt, elha-markodást nem ismerő megfontolás az elhatá-rozásban és óriási kitartás a kivételben.

Az utóbbi a pusztai népek közös sajátysága. Amaz, a nagy emlékező tehetség, oly pusztai népeknél fejjik ki, melyeknek iskolája a könyv nélkül való tanulásra van fektetve.

Általában egyike a legháladosatobb s undi-moknak a pusztai népek s a pusztai lakók psychológiája. Elűtnek azok egészen a városi lakóktól. A városi, ha puszt ra kerül, egy-két generáció alatt megváltoztatja egész karakte-rét. Az, a mi a pusztai lakót körülveszi, az a látszólagos semmi lelkükre ny mja hasonmá-sát. Vegtellenül kevés tárgy vonja magára figyelmüket, hozzá szoknak kevés tárggyal, de annál behatódobban foglalkozni. Egy fűszál vagy egy bokor egész lelküket elfoglalja, napról napra képesek növekvését vagy változásait megfigyelni, a városi lakó talán egy percet van szentel neki.

Ezért van, hogy a pusztai ember képzelme nem csapong, gondolatait összetartja, figyelme egy tárgyra szegeződik, elméje nem sokat ölel át, de minden kiesiséget észre vesz, mindenben alapos, észleléseiben a dolgok mélyéig ható, mindenek felett pedig nem változókonny, hanem komoly, higgadt, nyugodt mint a természet, a melyben él.

Minden pusztai lakónak ezek a jellemző sajátysági, született legyen akár a Nilus-parton, akár az Alföld rónaságain. Jobban szereti a szabadságot mint városi testvére, mert még elete szokásában is ezerte kevesebb a nyug. Megfontoltabb, mert keveset van kitéve meg-lepéseknek, melyek elhamarkodási szoktat-

A SZ.-ISTVÁN-NAPI NÉPÜNNEP A BUDAPESTI VÁROSLIGETBEN. — LACZIKONYHA. (FESZTY ÁRPÁD RAJZA.)

nák. Kitaró az elhatározás végrehajtásában, mert bizik erejében, a melyre egyedül van utalva minden tetteiben.

Ezek Arabi pasának is főbb jellemvonásai, ezek közös vonások a puszták fiainál.

A nagy elhatározások pusztán születnek, az emberiséget megrázó vagy átalakító vállalkozásokra itt szánják el magukat a legjelesebbek. Mózes a pusztában látja meg az ég csipkebokrot, Mohamed a pusztában bujdosik, Jézus negyven napot tölt a pusztában, mielőtt tanával föllép.

A pusztán nagyobb az emberiség iránti szeretet, a közjólétért hozandó áldozatra az egyes hamarabb rászánja magát.

Vannak azonban Arabi pasában tehetségek, melyeket tisztán az egyiptomi arab iskolának köszön. Ilyen különösen az erős emlékező tehetség, melylyel bír. Az arab iskola tisztán könyvnélküli való tanulásra s egy kis fejbéli számolásra van alapítva. Más könyv nincs az iskolában mint a korán. Ez van a figi (tanító) kezében, ez a gyermekekében, a mint ott guggolnak napestig az iskola földjére telepedve, s reczitálva folyton a tanultakat. Magyarázat, az nem létezik. A korán világos, azt nem kell magyarázni. Hanem meg kell tanulni. Lapról lapra, betűről betűre. Hogy ott lebegjen a hívő zemei

előtt minden parancsolatja, az élet minden elképzelhető viszonyaira vonatkozóan.

A fiu alig tanul meg jól-rosszul olvasni, s elkezd a reczitálást, a korán kívülről való tanulását. Néha váltja fel rövid időre a fejbéli számolás. Egyik jobban élesíti az emlékező tehetséget, mint a másik. És gondoljuk most ehhez azt, hogy ez nemzedékről nemzedékre így megy. Így tanul a fiu, így tanult az apja és a nagyapja. A lelki tehetségek pedig bizonyos határok között átörökölhetők, mint a testiek. Az agy fejlettsége, mely a lelki tehetségeknek következménye, átmege az apáról a fiura. Csak a hol megfeszített szellemi munka fölemesztette — úgy szólván — az apa agyát, ott nem mehet át a fiura semmi. Az arab puszták fia nem feszíti tul szellemi munkásságát. Van mit örökben hagyni fia számára. Az pedig kezd az emlézést előlrol, s még többre viszi.

Ily módon áll azután elő egy egész faj, mely rendkívül sokra viszi az emlékező tehetség dolgában, így a fajon belül is a kiváló egyén. Arabi pasáról tudjuk, hogy egy ilyen arab iskolában részesült tanításban. Egész tudomány a korán. Szelleme egyoldalú, de azok a tehetségek, melyek kifejtettek nála: óriási arányokat öltöttek.

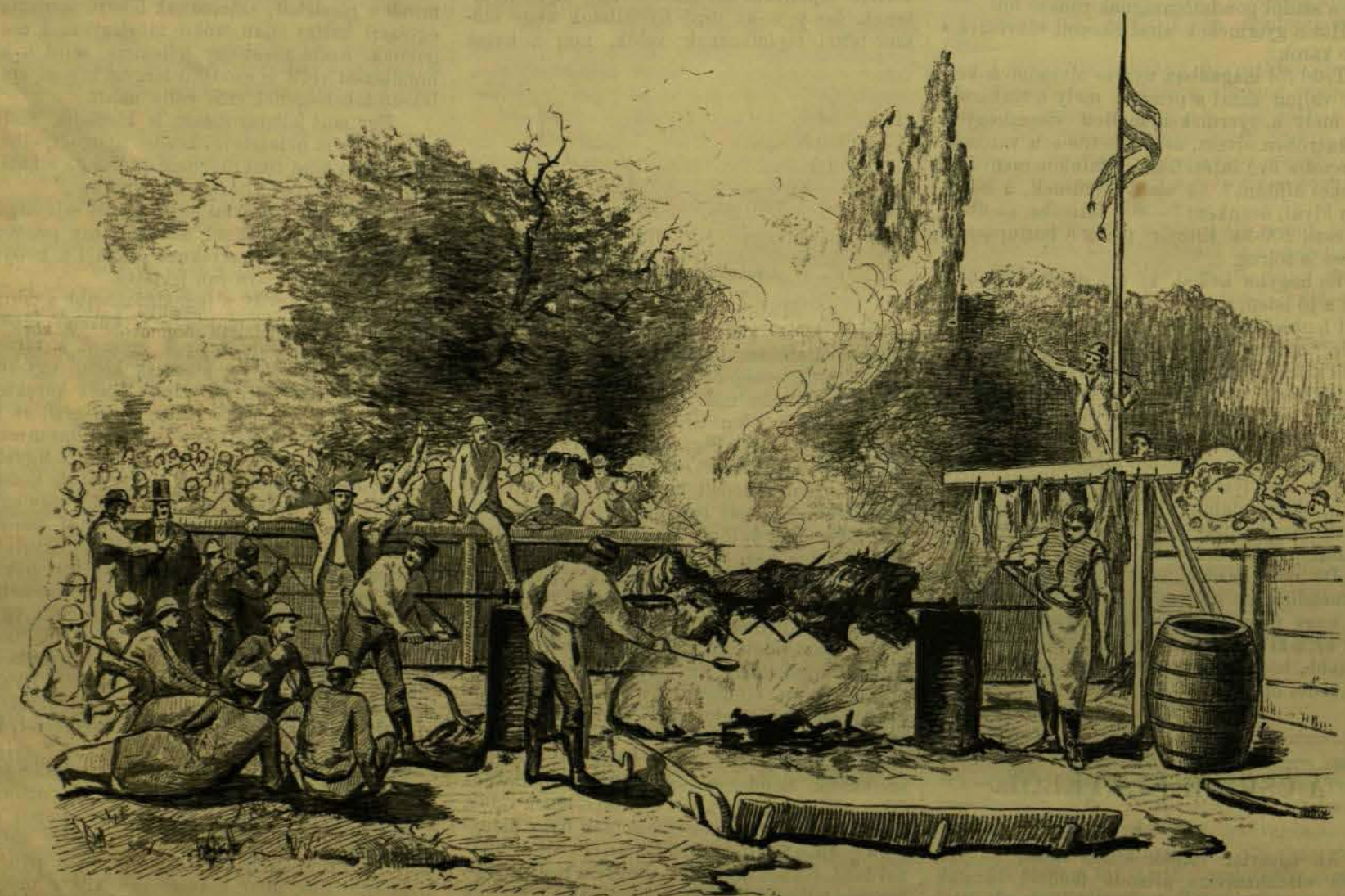
EGYVELEG.

* Szibériával új kereskedelmi összeköttetést akar létesíteni Szibériakov a Jenissein át, bár már egy hajója oda veszett. Még ez évben «Nordenskjöld» gőzöse indul utnak angol árukkal s a telet Kuriszkában töltve, jövő nyáron jön vissza ázsiai árukkal.

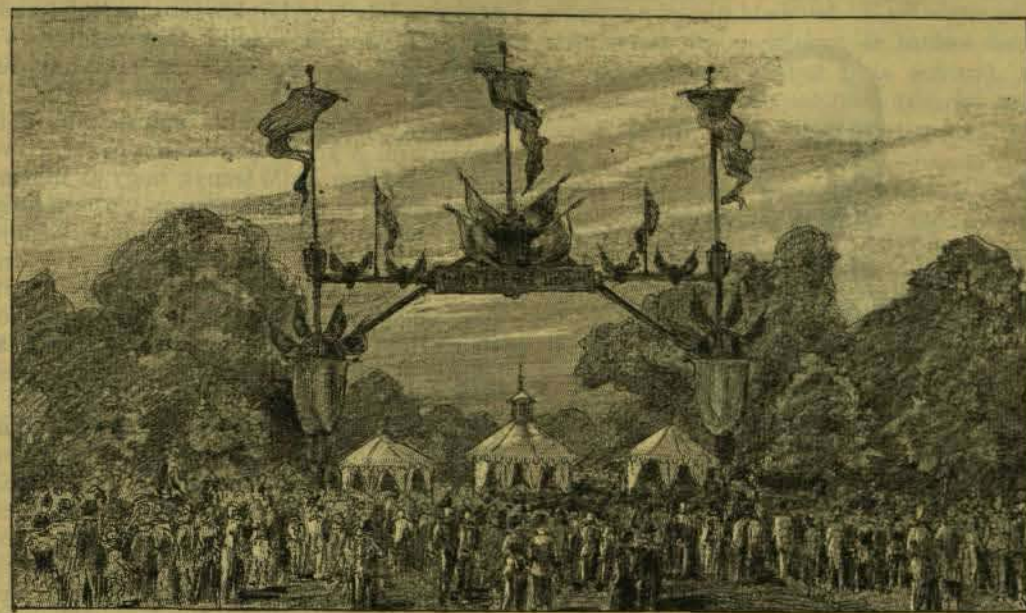
* Csolnokon akar Párisba menni Rómából két olasz ember. A Földközi-tengeren áthatolva, a Rhenen haladnak fel a Saonig s az utóbbin mennek addig a csatornák, mely a Szajnába s így Párisba visz.

* A marokkói szultán, Sidi-Maley-Hasszán egy véletlenül Fezbe érkezett francia fényképész által háremének összes tagjait levette. Igen hatalmas gyűjtemény ez, mivel 3—400 neje is van. A mohamedán vallás az arcképezést tiltván, a szultán terve a fanatikus lakosság közt nagy elkeseredést szült. Különbön Abdul Aziz szultán is lefényképezette nejeit, sőt többről olajképet is készített.

* Az örültek gyógyítását koplalás által újabbon több helyen sikerrel kísérelték meg. Egy «lucidum intervallum»-mal bíró fiatal örült maga kísérlette meg ezt először. Pár hétig csak langyos vizet ivott, bár már annyira elgyengült, hogy ágyba kellett feküdnie s csak ezután vett egy csepe erős kávé, majd tejet. Tíz napig ismét csak tejet ivott, majd számózat is hozzá. Ezután darát evett. A koplaló kura jótékony hatása volt.

A SZ.-ISTVÁN-NAPI NÉPÜNNEP A BUDAPESTI VÁROSLIGETBEN. — AZ ÖKÖRSÜTÉS. (FESZTY ÁRPÁD RAJZA.)

A Sz.-István-napi népünnep. — A főbejárat a sugárútnál. (Dörre T. rajza.)

A SZENT-ISTVÁN-NAPI NÉPÜNNEP.

Micsoda képe volt a városligetnek augusztus 20-án az országos népünnep alatt! Milyen tömeg gomolygott itt. A bejáratoknál gerendára fűzött lombokból diadalkapuk, vászon sátrak mint pöntárak, mindenféle zászlós póznák, czimerek, utbaigazító föliratok. Minden térségen bódék, deszkából, gyékényből, vászonból, de felezicizomzva lobogókkal, este megvilágítva színes lámpionokkal. Rögtönzött kioszkok, hivatalos helységek; például: itt a súlymérő bizottság, a kik előtt el kell dölni, hogy ki a legkövérebb. Az a korlással körül vett hely a csapra kerülő hordó. A vasabroncs nem elég védelem annak. A liget szelében minden öt lépésnyire bakák állnak örködve, hogy a jótékony czél mindenkitől megkapja a 40 krt.

A nagy tömeget az ember különbözőképen képzele magának. Egy országos vásár, egy híres becsu — az mind sokaságot jelent. A fejedelmi bevonulás is, csakhogy ott egy helyt álló tömeg van. Eszébe jutnak az embernek a dekameron képei, a gyepre települt társasággal, a majálisok képei az erdő fái alatt. De mind ez egybeolvad itt, valami epidemikus mértéket öltvén, mely beláthatatlan, omló, mint a lavina, nyüzsgő mint a hangyaboly, és zajongó mint a méhkas. Jön, tova vonul, letelepszik, összegyűl, megint szétvonul. Most itt az árnyas helyen falatozni kezdenek, papírcsomagokat bontogatnak, abroszt teritenek, s néhány perc múlva már ezer meg ezer főnyi tömeg tolong ott, valami látványosságot követve. Gyep nem marad utána, csak nyirkos talaj.

Dél előtt már megindult a népözönles. Omnibusz, lövonatu kocsitömve a szorongásig. Igazán dióhéjak, mikor látja az ember, hogy a kerepesi-ut, a király-utca, a sugárut feketélik az embertömegektől. Az első nagy tömeg a sugáruton csapódik össze az ünnepély egyik nevezetes hőse körül. A mészárosok egyesülete által ajándékozott, pántlikás ökröt vezetik ki a mészárosok. A vesztőhelye ott van a boros hordó szomszédságában. Nagy virtuozitással bántik el vele Somogyi László mészáros legény, s épen így a többiek, úgy hogy az imént bámult jószág fél óra alatt szétdarabolva, már a nyársról ingerli azokat, kibekken az ősi ökörsütés utáni vágy még nem aludt ki. Ez a vágy harmadfél óra múlva gyűjti meg aztán a bajt, hogyan lehetne megszerezni egy zsíros falatot.

Jön a muzsika. Ez mindig felvillanyozza a tömeget, mely t-mpóra szedi lépeit. Jönnek katonai zenekarok, a veterán-egyletek zenekara, és jönnek a sváb muzsikusok. Mert jutalom van kitűzve a vidéki parasztzenekarok számára. Ilyen névről pedig nem ért a cigány. De értenek Soroksár, Promontor, Budakesz sváb trombitásai. Ki akarnak tenni magokért és Rákóczi-val, Kossuth-marssal, csárdással kedveskednek, rendkívül animoval, győzelmi önérettel. Egy-egy bódé, laczikonyha előtt foglalnak helyet, s beletelik egész délután, míg a repertoirt végigjátszák. Kitűnő érzéssel bírnak hozzá, hogy ott nyujtsák, a hol nem kell. A bírálók ritka egyértelműséggel kimondták, hogy senki sem kapja meg a jutalmat.

nyomatott példányai is mind számot viseltek és nyerhettek. De az eredményt csak három nap múlva lehetett megtudni.

Az estét alig várta a roppant közönség, mert ez sokat ígért, «velencei éj» a tavon; tűzjátékok, villamos világitást, élőképeket. Mind ezt a tavon. A tó környékére húzódtott tehát mindenki, ott várt, ott szorongott. A kik közelebb jutottak a parthoz, azok erőszakkal sem szabadíthatták ki aztán magokat a hátul levők áttörhetetlen phalanxából. De végre megjött az este. A csolnokokon lámpionok, görög tüzek gyultak föl; aztán rakéták szálltak a magasba. A tó tarka képet nyert, s egyszerre tündöklött benne fáklya, rakéta, villamos fény és görög tűz. Aztán meggyújtották a villamos nagy lámpát is, mely az élőképekre vetette világát. Egy magas állványon ott volt egész Magyarország minden nemzetisége, körülvéve Hunniát, a ki magasra tartotta kardját. A kik elég jó helyen, elég közel álltak, jól láthatták. A kik pedig nem látták jól, azok várták, hogy majd a másik élőképen gyönyörködnek. Ez meg Munkácsy festményét tüntette föl, Krisztust Pilátus előtt. A nagy tutajjal, melyen ábrázolták, csöndesen eveztek a tóban. Szó sincs róla, hogy mindenki látta, a ki csak nézte, mert száz meg száz ember fején kellett keresztülmenni. Közbe a rakéták susorogtak, villogtak. Egy eltévedt rakéta nekiment a tömegnek, a koresolya-csontok irányában, s többeket megégett. Ezer a szerencse, hogy ily szörnyű tömegben több szerencsétlenség nem történt.

Az egész ünnepély sikeréről az érdemny beszélni legjobban. Körülbelül 40,000 frt jut a szeretetháznak. Atzél Péter báró jól kigondolta, és ezer tagu bizottmányjal jól rendezte az ünnepélyt. A jövő évben s azontul is akarnak rendezni, más-más jótékony czélra.

Képeink az ünnepély színhelyének egyes pontjait tüntetik föl, s az ökörsütés jelenetét és egy laczikonyha körül a vidám életet. A csoportos kép középet a városliget az a része foglalja el, melyet este mindenki annyira szeretett volna ilyen tisztán látni. Még csak a hatvány-szigetről kell megjegyeznünk, hogy az a liget egyik nevezetessége, mert ott nygan nincsenek hatvány, hanem ott uszálnak a nagy tavon. De egy időben, mikor csak egy pár volt, itt tartották ezen a magános szigeten, mely a nagy tótól távolabb esik, s a ligeten átfutó patlak posványos vize veszi körül.

TAMADÓ VASUTI VONAT.

Ki gondolta volna, hogy még a vasuti vonatot is föl lehessen nyergelni harci paripának, a mely düböröge rohanjon az ellenség csapatainak? A hadvezér, a ki a régi korban elefántokat fegyverzett föl kaszákkal s azokat küldte az ellenség sorai közé, vagy a huszár, kinek lovát is elfogja a harci tűz, s tüszögve, rugva, kapálva, harapva megy neki az ellenségnek, bizony meg se álmolta volna, hogy még vasuti vonat is neki fog valaha rontani a hadsöröknak.

Pedig neki ront. A legújabb egyiptomi háboruban Alison generális egy vonatot állított össze, melynek egyenesen az a czélja, hogy pozíciójából verje ki az ellenséget.

Látszólag nincs egyszerűbb dolog, mint az ily vasuti vonat ellen való védekezés. Csak föl kell szedni a sineket, s a vonat azonnal megfeneklik. Alison generálisnak mégis sikerült az első ilyen támadás. Az egyiptomiak mindenre inkább el voltak készülve, csak arra nem, hogy erről az oldalról is fenyegethesse őket baj. Nem szedték fel a sineket. Nem követték a Rózsá Sándor példáját, a ki a hatvanas évek végén Félégháza alatt hatodmagával meg is állította, ki is rabolta az egész vonatot. Hanem hagyták azt közeledni, s mikor ott volt, késő volt már a rombolás munkáját megkezdeni.

Késő is volt, veszélyes is volt. Mert a vonat nem ment üresen, hanem jól fölfegyverzett 300 tengerészkatona, az «Inflexible» hadihajó legényisége volt benne elhelyezve. Legelőb egy páncél-lemezekkel védett kocsi megakrva a legjobb lövéssel, maga a mozdony csak azután következett. S a legelső kocsinak elején is ott a Nordenfeldt-féle ágyu, tüzelésre készen. Ez az ágyu a mitrailleuse-ök egyik faja, a használhatók közül való. Jól fölszerelve, megtöltve lövegekkel, csak egy-két mozdulatba kerül a mellé ült tüzemesternek, s a golyók egész zápora hull

nagy távolságra az egész vonalon. Ember ott él meg nem marad, az ellenségnek el kell pusztulnia élve, ha tud, halva, ha késedelmeskedik. Az oldalra menekülést azután a fölfegyverzett katonák veszik puskavégre, s a vonat föltartóztatlanul megy a maga útján.

Ezen a módon egy teljes kémszemle kitűnően sikerült. A vonat előre hatolt oly terepnumon, ahol másként három ezred sem tudott volna mutatkozni, s nem tért volna vissza érzékeny vesztések nélkül. És semmi esetre sem tette volna meg a szemle-utat oly gyorsan, még a lovasság sem.

Ugy tetszik, mintha a hajdankor harci kocsjai lándzsavető hőseikkel támadtak volna fel az ezredes alomból, s nyertek volna a tizenkilencedik századnak megfelelő alakot. Sőt ezeknél a harci kocsnál is sokszorta hatalmasabb járművek ezek, mert még a bennülő is biztosítva van bennök. Az erős vaslemezek tartják a puskagyótot, magára a mozdonyra aggatott homokszálok pedig magának a kisebb ágyugolyónak hatását is fölfogják, a nélkül, hogy valami baj keletkezhetnék.

Az ellenség ellen robogó ily vonatnak képét mutatjuk be az alkalommal az olvasónak. Minden jól kivehető azon. Maga Allison generális és Fisher kapitány, az „Inflexible” parancsnoka is ott látható.

AZ ÚJ FRANCZIA MINISZTERIUM ELNÖKE.

Franciaországban egy idő óta nincsen férfi, a ki maga körül tudná csoportosítani a

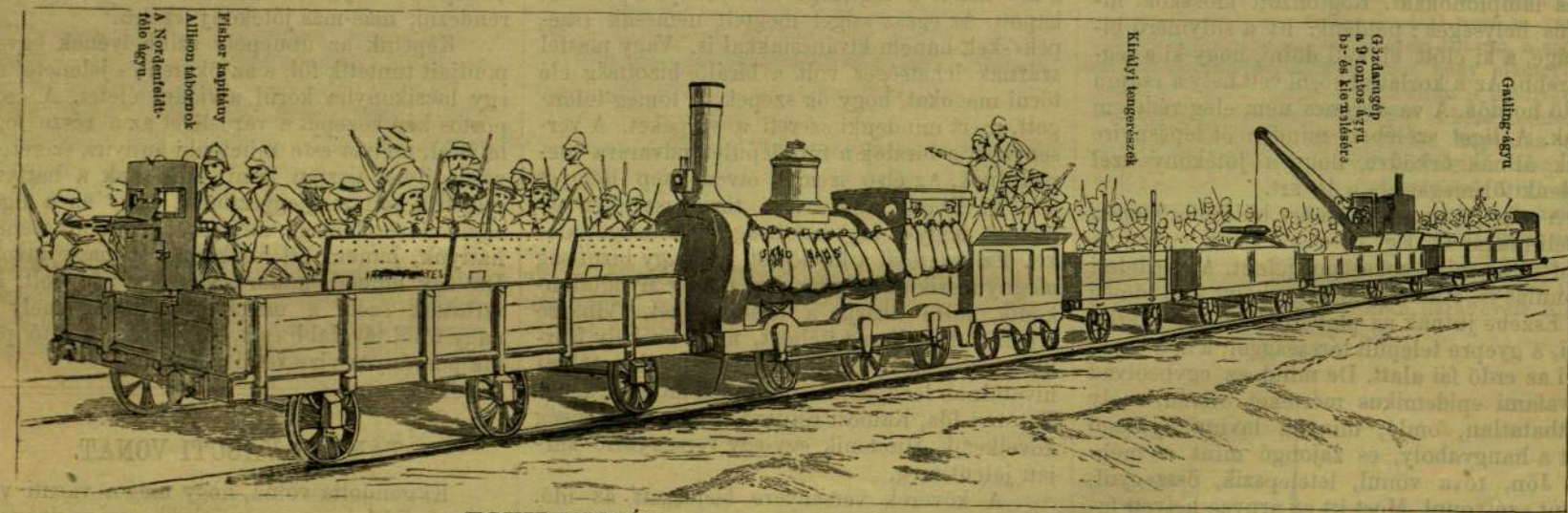

DUCLERC.

miniszter lett. A Lande-ok egyik kerülete az alkotmányozó gyűlés tagjává választotta, de a júniusi napok után meghasonolván a törvényhozó testülettel, lemondott képviselői állásáról s csakhamar azután Spanyolországba vonult, hol az Ebro esatornájára alakult társaság igazgatója, később a spanyol crédito mobilier s a huelvi bányák igazgatója lett. 1871-ben ismét mint képviselő foglalt helyet a baloldali köztársasági pártban s Thiers politikájának híve volt. A kegyelmezési bizottság tagjának nevezetvén ki, ez állást nem fogadta el, valamint később más bizottságokról is lemondott. 1875-ben, mint a baloldali köztársasági párt elnöke igen jelenté-

Maga az irás is terünkre van, mert didergő új-jaink alig tudják a tollat megszorítani. Vigaszunk csak az, hogy már nem meghiúsul északi irányban, a hajó orra eggyenesen keletnek mutat, s egy pár nap múlva már inkább délnek fog tartani. A keletnek utazó hajók azért vesznek ily északra hajló irányt, hogy az utat megrovidítsék. Már pedig, hogy egy görbe ut hogyan lehet rövidebb az egyenesnél, annak megfejtése a földgömb elhajlásában rejlik. Mig az egyenlítő körül minden egyes fokra 60 földrajzi mérföld esik, addig az 50-ik szélesség alatt egy fokra 40 mérföld sem jut. Ide számítható még ama faktum is, hogy a japáni partoktól egy megleshetős sebességgel folyó tenger-áram iramlik fel-kelet irányban az amerikai partoknak, a mi a hajóknak előhaladásukban nagy segélyül szolgál. Ezzel kapcsolatban beszéljük, a Kaliforniában talált indiánok egy arckifejezését, mint nyelvre nagyban hasonlítanak a japánokhoz. Ezt pedig úgy igyekeznek kimagyarázni, hogy némely halászbárkák elveszítve a japáni partokat, a balszél által a tenger-áramba sodortattak s idővel az amerikai partokon hányattak ki.

Tegnap benyitva a dohányzó szobába, az asztalon egy jó rakás újságle papírhalmazt pillantottam meg. Közélebbi szemléletre mind megannyi amerikai hirdetésménynek bizonyult. Voltak ott az amerikai leleményesség minden kigondolható módjával kiállított vasúti hirdetések: mindegyik dicsérve a maga vonalát, a Pullman-kocsik rendkívüli kényelmét, az ut rövidségét, stb. és ócsárolva a vetélytárs vonalait. Az egészből annyit tanultam, hogy bármely

EGYIPTOMBÓL. — AZ ANGOLOK TÁMADÓ VASÚTI VONATA.

parlamentari többséget, s a kinek személye közbizalomban részesülne. Pártok vannak, melyek politikát fűznek, de politikusok nincsenek. A többség maga akar kormányozni, a helyett, hogy az ő nevében az államférfiak kormányoznának.

Ennek a következménye az, hogy egymásután majd egyik, majd másik oldalra hajlik a szavazatok többsége. A volt miniszteriumot — élén Freycinet-vel — egy nap leszavazzák, másnap bizalmat szavaznak neki, s egy hét múlva végleg megbuktatják. Ennek a következménye az is, hogy utána nem találkozik jó ideig senki, a ki a kormányt átvegye. Nem volt többsége senkinek. Utóljára Duclerc vállalkozott a munkára. Pedig ő sem örvend közbizalomnak s valamint maga, úgy miniszteriumának egyet kivéve minden tagja a Freycinet-kormányval tartott, mikor azt leszavazzák. De elvállalta a kormányt, mert más nem vállalta el, a többség pedig belenyugodott, mert valakinek mégis kell lennie, a ki az ügyeket vezeti.

A kormány éllete előreláthatólag nem lesz hosszú. A mint bemutatta magát a parlamentben, az ellenzék egyik legkíválóbb alakja, Clemenceau azonnal kijelentette neki, hogy csak őszig fogják tűrni az ügyek élén. Csak mig széjjel megy a parlament egy kicsit fürdőzni. Azért neveztek is el a tengeri fürdők kormányának.

Duclerc, az új miniszterelnök, 1812-ben Bagnères-de-Bigorreben született szegény szülőktől. 1836-ban a „Bon Sens” lap korrekora lett, később a „Revue du Progrès” s a Pagnerre-féle „Dictionnaire politique” munkatársa. 1848-ban a párisi polgármesteri hivatalnál kapott hivatali, majd államtitkár s végre pénzügy-

keny beszédet mondott. Ekkor a törvényhozó testület alelnöke lett. Később 366 szavattal szenátorrá választották. A miniszterelnöki széket e hó 8-án foglalta el.

KHINÁBÓL HAZAFELÉ.

III.
Csendes-óceán. „Gaelic” gőzös,
1882. július 1-je (másodszer).
(Ész. szélesség 47° 43'; nyug. hosszúság 173° 37').

Tegnap délben eveztünk át a keleti hosszúság 180-ik fokán, és megállapított szokás szerint egy egész napot toldottunk a naptárhoz. Mikor visszajövet a hajó ugyane hosszúsághoz ér, akkor meg — mint a tengerészek mondják — egy egész napot a tengerbe hajítanak. Ez a szokás furcsának tetszik, de gyakorlatban nélkülözhetlen. Keletnek utazva az ember a nappal ellenkező irányban halad, miáltal az időben folyton nyer; ez — a földgömb körülhajóztával — összesen 24 órát tesz ki. E különbség kiegyenlítése végett, mikor az utas a keleti hosszúság 180-ik fokához jut, egy napot nyer vagy vesz, a szerint, a mint keletnek vagy nyugatnak utazik. Nekünk nyugatra léptünk keleti számitásunk szerint július elseje volt, holott nyugaton ugyanakkor még csak június 30-ikat írtak; hogy tehát az időt kiegyenlítsük, nekünk kétszer jutott ki július elseje.

Az idő eddig rendkívül kedvezett; panaszkodunk csak a hideg ellen volt. Lehetetlen az egész hajón egy kényelmes helyet találni.

vonalon utazzék is az ember, az ut San-Franciscótól New-Yorkig legalább hét napot igényel.

IV.

New-York, 1882. július 26.
Végre megérkeztem az amerikai kontinens legszebb városába, New-Yorkba, s szerencsésen megtettem a 9000 mérföldnyi utat (6000 mérföld gőzhajón, 3000 mérföld vasuton), a nélkül, hogy valami baleset történt volna velem. San-Franciscóba érkezettünk az egészségügyi bizottság tagjai szigorú vizsgálatot tartottak fölöttünk, melynek eredménye az lett, hogy keményen megfüstöltek és kesedelem nélkül partra szállani engedtek. Alig jutottunk keresztül a vámhivatal helyiségein, midőn egy hirlapanyag gyerek lármas hirdetése tett figyelmessé: „Ve-gyenek újságot uraim! Alexandria porrá lövetése az angol flotta által” stb. Mikor Japánt elhagytuk, teljes beke honolt a földgömb hátán, és ime alig 20 napi távollétünk alatt háború tört ki.

San-Franciscóban a Palace hotelbe szálltunk, mely a világon a legnagyobb vendégfogadó-nak mondatik. Több mint 1000 embernek adhat egyszerre lakást és ételmezést. Berendezése egyszerű. Az amerikai leleményesség minden kigondolható neme fel van használva, hogy a kényelem netovábbja el legyen érve. A szobák elektrikus lámpákkal vannak világítva. Gözerő-vel hajtott öt elvator van itt működésben. Mindennit gőzgép, úgy hogy ott tartózkodásom alatt minden perczen vártuk, hogy ez a sok gőz a levegőbe röpi!

Első benyomásaim az új világban csalódásnak bizonyultak. Hallás után azt vártuk, hogy ott az emberek fényes nappal a rendőri arca előtt lövöldöznek egymásra; vagy hogy a felbőszült utcai tömeg a legelső lámpáson Lyncholja meg a gonosztevőt; a vasuton meg vártunk a rettenetes indiánokra, kik az európai megkalkolják vagy egy csapat desperadosra, hogy zsebeinket megmotozzák. Mindebből mit sem láttam. Itt tartózkodásom alatt még csak egy pisztoly-durrantást sem hallottam. A vasuton az állomásoknál ugyan láttam egynéhány ácsorgó indiánt, de azok mind békeszerető alamizna-kérők voltak. Láttam azonban egy más nemét a veszedelmeknek, a mit hát istenkísértésnek is lehet nevezni. Ugyanis a Sierra Nevada hegység között a vasut fölvezet valami 7—8000 láb magasra, onnan aztán, hogy az átellenes hegyre juthasson a vonat, egy rémítő mélységű völgyet kellett áthidalni. Egy vashíd persze milliókba került volna, ha pedig levén nagy mennyiségben — csináltak fahidat. Erős gerendákat x alakba vetve, egymás tetejére szegtek mindaddig, a míg a szükséges magasságot el nem érték. Ezt a furcsa alkotmányt az amerikaiak trustle bridge-nek nevezik. Elrémül az ember, a mint a nehéz vonat rászaladva a szédítő magas hidra, alatta az egész alkotmányt recsegni-ropogni hallja, és süllyedni érzi. Az amerikai pedig nevetve biztatja a jámbor európai, hogy hát soha se kell ott félni, mert lát ritkán esik az meg, hogy a híd leszakadjon! . . .

Utam San-Franciscótól New-Yorkig 10 napot igényelt; ebből 7 napot tisztán utazással, 3-at pedig a vidék szemlélésével töltöttem el. A világhírű Pullman-kocsikban éjjelre ágyat vetnek és az utas jól kialhatja magát. A Niagara-zuhogat valóban pompás látványt ad az utasnak; csak az a baj, hogy az embernek ott minden lépése pénzbe kerül. Egy napi ott tartózkodásom alatt 25 darab arany dollárt huztak ki a zseemből.

New-York rám nem tett oly nagyszerű benyomást mint vártam, s minden jókarat dacozára sem tudnám Párizshoz vagy Londonhoz hasonlítani. Hanem az a nevezetessége megvan, hogy itt jobban megtudják az embert zsebelni, mint bárhol. A hőség pedig oly rendkívüli, a minőt még Khinában sem tapasztaltam. Meg kell említenem, hogy van egy gyönyörű nagy kiterjedésű nyilvános kertje a város közepén, mit Central parknak neveznek. Erre már büszke lehet New-York; hanem került is ám száznál millióba.

A legelső újságban is, a mi kezimhez jött, olvastam a „Magyar Egylet”-ről. Ugy látszik, hogy egyik jótalanul kizárt tagja által be van pörölve. Olvastam ott egy kis helyreigazítást is Reményi Edétől, kinek itt és nem Budapesten tartózkodását sajnosan vettem tudomásul.

Július 29-én indulok Liverpoolba a White Star vonal 5000 tonnás gőzösén a „Germania”-en. Floridába szándékolok látogatásom abba kellett hagynom. Délről nagyon rossz hírek jönnek, a sárga láz nagy mértékben dióhög. November hó előtt nem tanácsos oda utazni.

V.

Atlanti-óceán. „Germanic” gőzös,
1882. augusztus 6.

New-Yorkot múlt hó 29-én este 5 órakor hagytuk el és most az irlandi partoktól mintegy 200 mérföld távolságra vagyunk. Utunk rendkívül kellemetlen volt, s mi a hajón levő utasok csaknem kivétel nélkül tengeri betegségben szenvedtünk. Most a tenger hullámatlan, felhasználom az alkalmat és megkísérlem az irást, noha az csak részben sikerül. Ma éjjel Quentown-nál megállunk s ott az európai májjal partra szállítják, azzal megy jelen levelem is; mi pedig folytatjuk utunkat Liverpoolba.

Május 29-én indultam el Tientsinből s azóta folyton utazom. Maholnap beillek bolgözsidónál! Hanem hát szép az utazás, csakhogy csunyánul kifárasztja az embert. Örülni fogok, ha e fáradasalmas ut után megpihenhetek, és az édes hazai földjét kilencz hosszú évi távollét után újra láthatom.

FARAGÓ ÖDÖN.

A DEBRECZENI DALÁR-ÜNNEPÉLY.

A dalversenyek már e hó 17-én megkezdődtek a színházban. A versenyzők két csoportban, két este léptek föl. Az első versenyen azok vettek részt, kik

Erkel Gyulának „Ébresztő” című műnégyese előadásával a fődíjért kiüzdöttek. E műnégyes pályázat után készült ily mérközésre, és hatásos darab. A második versenyen, melyet 18-án tartottak, szabadon választott dallal léptek föl a dalrók. Az első három, a másodikikon öt díjat osztottak ki. A többi előadók nem képeztek versenyt, hanem együttes műelőadások voltak, valamennyi dalárda résztvevésével, Erkel Ferencz (a kit mindig zajoson megjel-neztek) és Huber Károly vezetésével. Az ünnep-lyeket az augusztus 20-ikán este tartott hangverseny fejezte be.

Az aug. 17-iki versenyben az „Ébresztő”-vel a pécsi dalárda nyerte el az első jutalmat, diszes ezüst serleget, mely Debreczen város ajándéka; a második díj szintén ezüst serleg a debreczeni hölgyektől, a losonci dalárdaé lett; a harmadik a miskolci, ezüst koszoru, a debreczeni dal- és zenegyulettől.

A szabadon választott darabok versenyében az első díjat, Bartay Ede elnök által adott kisebb ezüst koszorut nyerte a kolozsvári dalkör; a második díjat a debreczeni hölgyek második jutalmát, egy kisebb ezüst serleget a szegedi dalkör; a harmadik díjat, a Lécsey Sándor által adott kisebb zongorát, a szatmári dalárda; a negyedik díjat, a „Harmonia” társulat által felajánlott harmoniumot a kolozsvári polgári dalkör; az ötödik díjat, a debreczeni dal- és zenegyulettől második jutalmát, kisebb ezüst serleget az ungvári dalárda.

A szép előadásokért többen is érdemleltek volna jutalmat, de több jutalom már nem volt. A jury tehát elhatározta, hogy ezeknek elismerő díszlevelet állít ki, mely egyenlő értékű lesz a jutalmdíjakkal. A jury ítélte ellen Kolozsvár két dalegylete tiltakozott. Fialy Henrik, mint a kolozsvári dalkör elnöke, kijelenté, hogy miután az általa képviselt dalárda a szegedi dalártnap alkalmával az első díjat nyerte, most pedig nem is az első, hanem a második csoportban a második díjat, ez nem haladást, de visszaesést mutatna, mit nem hajlandó elismerni. Ennélfogva a dalárda nevében a szövetkeztől kilépését bejelenti. Hasonló kijelentést tett Benigni Sámuel a kolozsvári polgári dalkör nevében.

Az első összhangverseny 19-én volt rendkívüli nagy közönség előtt, 700 dalegyleti tag közreműködésével, nagy zenekarral, mely felében debreczeniekből és felében fővárosiakból állt. Kezdődött a „Himnusz” előadásával, melyet maga Erkel Ferencz vezényelt. Utána Mosonyi „Ébresztő”-jét, Schubert „A sajkázó” című dalát, Erkel Ferencz „Honvéd takarodó”-ját, Döner „Viharban” című énekét, Liszt Ferencz „A magyarok istene” című zenekölteményét (Petőfi szövegével) és Egressy „Szózat”-ját adták elő, szűnni nem akaró tapsok kíséretében. Ugyanezt ismételték másnap szabad ég alatt, a collegium udvarán, hol 3000 ember gyült össze az erőteljes előadás élvezésére. Este hangverseny volt a színházban. Bartók Lajos alkalmi és szép „Prológ”-ja után (melyet melléklapunkban, a „Világrónika”-banközlőnk) Juhász Aladár a Tannhäuser-nyitányt adta elő zongorán, Petykó Imre „Magyar ábránd”-ot játszott hegedűn, Ney Dávid a nemzeti színház tagja a „Kegyelecznő”-ből egy áriát s később két dalt énekelt, Hubay Aranka kisasszony elszavalta Kiss József balladáját: „Gedővár asszonya”-t, Pálmay Ilka asszony pedig népdalokat énekelt nagy hatással.

Társas vacsora, a „Bika” fényes természet rendezett bál fejezte be az ünnepélyek sorozatát, melyben Debreczen mint házi gazda és műszerető oly emlékezetesen vitte tisztjét.

E hó 19-én délelőtt a dalár-testületek közgyűlése volt a városházán és három napon tartott. Bartay elnök bejelentette az országos dalárszövetség elnökének, Királyi Pálnak lemondását. A szövetség a legutóbbi kolozsvári közgyűlése óta 19 új tag-együlettel gyarapodott. Felkesedéssel fogadta a közgyűlés Miskolc város meghívását 1884-re. Ez alkalomra Benigni a kolozsvári dalkör részéről száz forintot, Szűllőssy Soma Maros-Vásárhelyről pedig tíz aranyat ajánlottak fel a dalár-ünnepély egy-egy pályadíján. Szőnyegre került az az indítvány is, hogy az osztrák himnusz helyett magyar királyi himnuszról kellene gondoskodni. Elhatározták, hogy folyamodványt intézzenek a belügyminiszterhez a dalárdák által rendezett hangversenyek adómentességét kérve. A közgyűlés a szövetkezet alapszabá-

lyain is többféle módosítást tett. A tisztviselők választása általános érdeklődés közt folyt le. Elnök újra Bartay Ede lett, alelnök Simonffy Kálmán, titkár idősebb Ábrányi Kornél, pénztárnok Engesszer Mátyás; tisztviselői országos karnagy Erkel Ferencz, országos karnagy Huber Károly. A központi választmányt is újra alakították.

A MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZET-VIZSGÁLÓK NAGYGYŰLÉSE.

Debreczenben a dalrók ünnepélyét rögtön követte az orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése. Ezek tagjai e hó 22-én délután érkeztek meg, s a nagy alföldi város kitűnő vendégvételével gondoskodott róluk. Ezuttal azonban a gyűlés tagjai nem oly számasok, mint az előbbi években voltak. Küldöttek által képviseltek: nemzeti muzeum, természettudományi társulat, földtani társulat, budapesti orvosi kör, geológiai társulat, debreczeni tanári kör, debreczeni orvos-gyógyászati egylet, a kir. műegyetem tanácsa, Budapest főváros, Szombathely, Eger, Borsod megye, N.-Várad városa, Szabolcs, Alsó-Fehér és Hajdu megye, borsodi orvos-gyógyászati egylet, abaúj-tornai orvos-gyógyászati egylet, magyarországi gyógyszerész-egylet, panonhalmi tanári kör.

Az indítványnál Körner főkapitány üdvözölte az érkezőket a város nevében, dr. Popper Alajos az orvos- és gyógyszerész-egylet részéről, s ezekre dr. Kovács József egyetemi tanár választott. A vendégek beszállítása, elhelyezése példás rendben történt. Este volt az ismerkedési estély a „Bika” vendéglőben.

A nagygyűlés a „Bika” nagy termében e hó 23-án délelőtt nyílt meg, és Révész Bálint püspök mondott nagyhatású beszédet; először is a mult gyűlés elnökeről, néhai Szabó Imre szombathelyi püspökről emlékeztetvén meg; majd a gyűlés művelődési céljairól szölt.

Erre Simonffy Imre polgármester üdvözölte a polgárság részéről a város vendégeit. Kiemelte a tudományos vándorgyűlések felvilágosító működését és hatását. Veszprémi alispán a megye nevében üdvözölte a nagygyűlés tagjait, kiknek mint Debreczen városa, Hajdumegye is elkészített monografiáját, s azt a gyűlés folyama alatt kiosztják. Révész elnök erre gr. Dégenfeldnek, a gyűlés másodelnökének levelét olvasta fel, melyben ez nagy sajnálattal fejezi ki a fölött, hogy egészségi állapotára való tekintetéből nem vehet részt a gyűlés tárgyalásaiban s egyuttal száz darab aranyat ajánl fel valamely szakcséri pályamű jutalmazására. (Élénk tetszés.)

Dr. Varga Géza titkár ezután felolvasta ama társulatok névsorát, melyek a gyűlésen képviseltek magukat, s Bazsiás fürdő, Miskolc és Nagy-Várad városok meghívását, hogy a jövő gyűlés ott tartassék. Dulačka Géza jegyző előterjeszté a központi választmány jelentését a szombathelyi gyűlés óta történetekről.

Most a felolvasások kezdődtek. Török József érdekesen értekezett a meteorokról. Dr. Popper Alajos az orvosi gyógyszerész-egylet elnöke dr. Kain Albert debreczeni orvos felett tartott emlékbeszédet. Az elhunytat, kit orvosi körökben általános ismertek, az emlékbeszéd szépen jellemzi. Végül dr. Bódogh Albert értekezett az átörökölhető betegségekről.

Két órakor díszelő volt a „Bika”-ban három forintos terítékekkel; melyen körülbelül 400 egyen vett részt. Az első hivatalos pohárköszöntőt Révész Bálint püspök mondotta, a királyra és családjára, azután Simonffy polgármester a vándorgyűlés tagjait éltette. Veszprémi alispán a természetvizsgálókra üríté poharát, majd dr. Kovács József budapesti egyetemi tanár Révész püspököt, Heges Géza Budapestről Debreczen városát, Monte Dejoli Albert Ferencz csillagász Veszprémi alispánt, dr. Popper a távollevő tagokat, végül Anyos egyetemi tanár a díszelőben résztvevőket.

Délután öt órakor dr. Kiss Károly Budapestről tartott felolvasást a főiskola disztermében Hatvani debreczeni hírneves tanárról, bemutatóván az általa 1750-ben használt és készített fizikai eszközöket is.

Este a városi színházban műkedvelők három egy felvonásos vígjátékot adtak elő.

